القرآن الكريم

ކީރިތި ޤުރްއާނުގެ

ތަފްސީރު

ޢަޒުވަރު ތާއިޢް

القرآن الكريم

ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ

ތަފްސީރު

ޢަޒުވަރު ފާއިޒް

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

މުޢައްލިފުގެ ތަޢާރަފެއް

اللهُ ﷻއަށް ޙަމްދުކުރަމެވެ. އަދި ކަލާ އިލާހު ރަސޫލާ، مُحَمَّدُ ﷺގެ އަރިހަށް ސަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވުން އެދި ދުޢާކުރަމެވެ. އަދި އެ ސަލަވާތާއި ސަލާމްގައި، އެ ރަސޫލާގެ އިލާހު އާލުންނާއި، މިލާހު ސަޙާބީންނާއި، ތާބިޢީންނާއި ހަމައަށް، އެ ރަސޫލާއާ ތަބާވާ އެންމެހައި މުސްލިމުން ޝާމިލުކުރަމެވެ.

މި ތަފްސީރުގެ މުސައްނިފު އައްޝައިޚު ޢަބްދުލްމަޖީދު ޢަބްދުالله، އަލްމަރްޙޫމް އުމަރު އަޙްމަދުގެ ގައިން މާލެ ފަށައިގެން މި ތަފްސީރުގެ މަސައްކަތް ފެއްޓެވީ ޖުލައި 2012 ވަނަ އަހަރުގެ ތެރޭ މަހުގެ ތަކުރާރެވެ. އެ މަސައްކަތްތަކުގައި ގުޅުވަނިވިގޮތް ނިމި، 9 އަހަރު ހުރެއްވުމަކަށް ފަހު، މި ފަރާތުން ދަނީ ފުރިހަމަވެ 2021 ވަނަ އަހަރުގެ ޖޫލައި މަހުގެ 15 ވަނަ ދުވަހުއެވެ. މިދުއްނިމާގެ ތަރުތީބަށް، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ 1، 2، 3، 4، 5، 6، 7، 10، 12، 13، 14، 15، 16، 17، 26، 27، 28، 29، 30، މި ނަމްބަރު ޖުޒުގެ ތަފްސީރު ވަނީ ސަލަފުއްޞާލިޙީންގެ އުސޫލު ލިޔުއްވާފައެވެ. އަދި 8، 9، 11، މި ތިން ޖުޒުގެ ތަފްސީރު ވަނީ ސަލަފުއްޞާލިޙީން ނުވާ ލިޔުއްވާފައެވެ. އަދި ނުނިމި ހުރީ 18، 19، 20، 21، 22، 23، 24، 25، މި އަށް ޖުޒެވެ.

އައްޝައިޚު ޢަބްދުލްމަޖީދު ޢަބްދުالله އަށް، މާތް އަﷲ ތަޢާލާގެ ރަޙުމަތް ލިބިގެން، ވަރަށް ގާބިލުގެ ދިރިއުޅުމެއް އުޅުއްވީ އިލްމުވެރި ބޭފުޅެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި މުޅި އުމުރުގެ ބޮޑުބައި ޚިދުމަތްކުރައްވާ ތިލާވަތުގެ އިސްލާމީ ދަޢުވަތާއި، ދީނީ ތަޢުލީމު ދެއްވުމުގައި ވަރަށް ގިނަ ދުވަސް ހޭދަކުރެއްވިއެވެ. އަދި ދީނީ ތަޢުލީމާއި އިސްލާމީ ތަރުބިއްޔަތުގެ ދާއިރާގައި ވަރަށް ބޮޑު ޚިދުމަތްތަކެއް ކޮށްދެއްވި ބޭފުޅެކެވެ. އައްޝައިޚު ޢަބްދުލްމަޖީދު، ދިރިއުޅުއްވި ތަނުގެ ހުނަރުވެރިން ތަރުބިއްޔަތު ކޮށްދެއްވައި، ދީނީ ޢިލްމު ފެތުރުމަށް ކުރެއްވި މަސައްކަތް އިތުރަށް ދިރިއުޅުމަކީ ދުޢާކުރެއްވުމަށް ގޮސްފައި ބޭފުޅެކެވެ.

މި ގޮތުން ދެކޮޅަށް ބައިނަލްއަޤްވާމީ ދުވަސްވަރާ ސަލާން ބަހުރުއްބުތުގެ ތަރުޖަމާއިން ތަފްސީރު ކޮށްދިނުމެވެ. އެއަށްފަހު، ސޫރަތު އަލްފާތިޙާގެ އިމާމު މުޙައްމަދު ބިން ސުލައިމާން ޢުމަރުއަލްއަޝްޤަރީގެ އިސްތިޖާބަތް ޝަރީޢާ އަށްޓަ ގުޅޭ ތަރުޖަމާއިން އެކުލެވިގެ. ދެވަނަ ފަހަރު ހާޒިރުކުރެއްވީ ތަފްސީރުގައެވެ. އަދި އެއަށްފަހު، ހަމަ އެ ޢުމަރުއަލްއަޝްޤަރީއިން މާސްޓަރސް ދެވަނަ ހާޒިރުކުރުއްވުމަށް ޔުނިވަރސިޓީއަށް ޑިޕްލޮމާ ކޯސްތަކެއް ތަރުޖަމާއިންނެވެ. އަދި އިސްލާމީ، އަރަބި، އުރުދޫ ބަހުން ތަރުޖަމާ ކުރުމަށް ފަހަރެއްގެ ކަމުގައިވާ ހުރިހާ ކަމެއްވެސް އެނގިލައްވައިގެންނެވެ. އަދި ތަފްސީރާ ބައިވަރު ވާހަކަތަކުގެ ފިސާރިއަތުގައި ފުރިހަމަކުރުމުގައި މާޅާކޮށްލައްވައި ދީނީއަދު ކުރުވުން ތުހުރު ސީރުގެ ވިސްނުމެއްގެ ކަމެވެ.

އަދި ސޫރަތު އަލްފާތިޙާގެ ތަރުޖަމާ ތަފްސީރުތަކެއްގެ ކަޓަވައިކުރައްވާފަދުގެ އިލްމުން ޓ ދާއިރާގެ މިނިސްޓްރީ އޮފް އިސްލާމިކް އެފެއާޒްގެ ޝަރީޢަތުގެ މުސްތަޤްބަލްގައި ޤާނޫނުތަކެއްގައި ޤާބިލުވެ ކުރެއްވުމަށް މަސައްކަތްކޮށް އަރަބި މަސައްކަތްކުރެއްވި ވެއްޖެ. ތި އިލްމުން، ކުރީގެ ސާފުކޮށް ޤުރުއާނުގެ ޚިދުމަތް ދޭން މަސައްކަތް ކުރެއްވި އިސްލާމީ ތަރުޖަމާ ޝަރީޢަތުގެ ފިޤްހުރެއްގެ ކަމުގައި ރ އަރަބި ދެވަ މަސައްކަތްކޮށް ކުރައްވައިދީ ވެއްޖެ. އަދި ތިގެ އިލްމުން ފުރިސްޓްރުގެ އަޤީދާ ޤުރުއާނުގެ ޝާފިޢީ އެތި ބަރީޙް އަލްޖަ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ފިޤްހުރެއްގެ ކަމުގައި ދި އަރަކޮށް ދަވަ ހިދުމަތްކުރެއްވީ ވެއްޖެ.

އައްޝައިޚު ޢަބްދުލް ޤާއިޒު އަބްދުﷲ ދީނީ ދާކުރައްވައިދު އަނބިކަބަލާއި ދި އަންހެން ބާރުލުން އަދި އެއް ފިރިހެން ބާރުގަކީ ތިއްބެވެވެ.

މި ތަފްސީރު ވިދާޅުވާ އެންމެހައި އަޚުންނާއި އުޚުތުންގެ އަރިހުން އަޅުގަނޑު އެދެނީ، اللهُ ގެ ޢާފިޔަތްތަކާއި، ރަޙްމަތްތެރިކަމުން، އައްޝައިޚު ޢަބްދުލް ޤާއިޒުގެ މި މަސައްކަތުގައި ބަރަކާތްލެއްވުމާއި، އައްޝައިޚު ޢަބްދުލް ޤާއިޒު ޢަނބަރުގެ ފުރުޞަތުގައި ދެއްވުން އެދި ދުޢާކޮށްދެއްވުމެވެ. އާމީން!

އިސްމާޢީލް ޝަރީފް މުޙައްމަދު ގ. އަލިރުސް މާލެ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

އިސްތިހާލް

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوْذُ بِاللهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَّا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَبَعْدُ.

ހަމަކަށަވަރުން، އެންމެހައި ތަޢުރީފާއި ޘަނާ ޙައްޤުވެގެންވަނީ، اللهُ ﷻ އަށެވެ. އަހަރެން ޙަމްދުކުރަނީ، ހަމައެކަނި، އެ إِلٰه އަށެވެ. އަދި އަހަރެން ވާގިއެދެނީ، ހަމައެކަނި، އެ إِلٰه ގެ ޙަޟްރަތުންނެވެ. އަދި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވަނީ ވެސް، ހަމައެކަނި، އެ إِلٰه އަށެވެ. އަދި އަހަރެންގެ ނަފްސުތަކުގެ ނުބައިކަމާއި ޢަމަލުތަކުގެ ނުބައިކަމުން، އަހަރެން ރައްކާތެރިކަމާއި ސަލާމަތްކަން އެދި ދަންނަވަނީ، اللهُ ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުގައި ދަންނަވަމެވެ. اللهُ ﷻ، އެ މީހަކަށް ތެދުމަގުދައްކަވައިފި މީހަކު މަގުފުރައްދާނެ މީހަކު، އަދި، އެ إِلٰه މަގުފުރައްދަވައިފި މީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކައިދޭނެ ހަމަ އެއްވެސް އެކަކު ފެނިގެން ނުވެއެވެ. اللهُ ﷻ ފިޔަވައި، އެ ޙަޤީޤީ އަޅުކަންކުރުން ޙައްޤުވެގެންވާ އެއްވެސް އެހެން ފަރާތެއް ނުވާކަމަށް އަހަރެން ހެކިވަމެވެ. اللهُ ﷻ އީ، އެއްކައުވަންތަ إِلٰه އެވެ. އެ إِلٰه އަކަށް އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު އަދި ޝަރީކަކު ނުވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، مُحَمَّدُ ﷺ އީ، اللهُ ﷻ ގެ އަޅާ ކަމަށާއި، ރަސޫލާކަމަށް އަހުރެ ހެކިވަމެވެ.

އެހެން ފަހު ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ދުނިޔޭގެ އެންމެން ވެސް މި ޒަމާނުގައި ދިމާވެފައިވާ ދަތިތަކާއި، ޙިކުމަތުން ފުރިހަމަ ދަތިހާލަތުގައެވެ. ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު، އެ ޙިކުމަތްތެރިކަން ސަރަޙައްދުގައި، ކީރިތި ޤުރުއާނުގައިވާ ގޮތް ބަޔާންކުރުމުންނެވެ. އެހެނީ، ކިޔުމުގެ މިންގަނޑު ހަމަޖެހިފައި ވާތީ އެވެ.

އަދި މިސްކީނުންގެ ދުނިޔައި ބުނުއްވުނު ޚަބަރުތަކާއި ތަފްސީލުވާފައެވެ. އެ ސޫރަތުގައި ވާހަކައެވެ.
އެ ސޫރަތުގައި ވަނީ، ސިފަފުޅުތަކާ ނިސްބަތެވެ. އެ ސޫރަތުގައި ވަނީ، އެއްބަޔަކުން ވެސް
ތޯކޮ ވާހަކަތަކެއް ނުހެވެ. އެ ސޫރަތުގައިވާ ސޫރަތް ނޫން، އެ ސޫރަތް ފުރަތަމަސްތު ބައެވެ،
އެ ސޫރަތުގައިވާ ސޫރަތް ޙަމްދުކުރެއްވުން އިސްލާމްކުރުމަކީ މިހާ ދަރުމަނާވެ! ޔާރަ، الله سبحانه وتعالى
އިލާހަށްކުރެއްވި ކަންތައް ސޫރަތަކީ އެ މިހާކު ހިއްޖަތްވެ، އެ މިހާގެ އެ ޙަމްދާ އެކަނޯނަ
ޝުކުރާތަ، އެ މިހަކަން، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެތެވެ. އަދި އެ ސޫރަ ނޫން އެހެން އެއްބަސްކަން،
ތިމާގެ ދީން ހާދިން އެދޭ މިހާ ކަމުހުއްދަވާނެތެވެ. އެ ސޫރަތީ، الله سبحانه وتعالىގެ އަޅުތަކުން،
އެ إِلٰهَ ގުޅުވައިދޭ އެންމެ ގަދަފަދަ ވައްޒަނެވެ. އެއީ، އެންމެ ބިލުމަތްތިރި ދިހާރެވެ.
އެ ސޫރަތުގައި ވަނީ އެންމެ ސިފާ ތަދުމަގެވެ. ވިޔާއަށް، ތިމާގެ ނަފުސުގެ އެދުންތަކެއް
އެ ސޫރަތުގައިވާ ގޮތާ އެއްގޮތްވާއިރު މިހާ ސިފަމަގުން ހިނގައިދާއެވެ.

ޝަރުޢުއްނެތެވެ. އެ ސޫރަތީ ދުޢާކަން އެކޮށް ސޫރަތެއް ނުހެވެ. އަދި ކަނޑު އެއީ ދިޔާން
ބައްނުކުރާ ގޮތި ކަމުގައި ފުރަތަ، އެއީގެ ތެރެއަށް އަދި އެ ގަދަ އެހެން ކަނޑުއް
އިތުރުކުރުވުނު ކަމުގައި ވިއަސް އެ ސޫރަތުގައިވާ އިލްމު ދިން ހަސްފުތަލި، ފަހަރެއްގައި ވެސް
ވާނޫ ކަމެއް ނުހެވެ. އަދި އެ ސޫރަ ކިޔަވައި ދަސްކުރެއް، އެ ސޫރަތުގައިވާ އިލްމު އުނގެނެ
މީހުންގެ ގިނަކަމުން، އެ ސޫރަތް ބޭކަލުން ނާސްނަހުއްޖެވެ. އަދި އެ ސޫރަތުގައިވާ އަޤީދާތަކީ
މުއުމިނުންގެ ދިވެހަކަ ކުރަހަނީ ވެސް ނުހަނު ބޮޑެތި ހާއިވާ އަޤުއިވުމުން،
ހަމަކަނޑަވަރުން ވެސް، އަޤީދާތަކުން ގުޅިގެންވާ ޤުރުއާނުގެ އަގު ތިމަންނޫނަން
އިވިއްޖެއެވެ. މި ފަދައިން ޖިންނީން ބޭނު، އެ ސޫރަތް އިމާންވެ، އެ ސޫރަ މަގުދަރަސްކައިދިނީ
ބައްޔި ތުދުމަގަން ކަމުގައި، އެ ޖިންނީން ބޭނި ސޫރަވެ. އެއްގޮތަކަމުން، ކީރިތި ޤުރުއާން
އުނގެނި، އުނގެނުމަށް އަދި ޤުރުއާން ކިޔެވުމުން ލިބޭ މަތިވެރި ކަމުގައި މަސްއޫލިއްޔަތު
ފިތުގަނޑަށި، ކަންތަ މުސްލިމަކަށް ފަސް ހެދުނިޔަނޭ ކަލަށެވެ.

ކަން މިހެން ހުރުމާއެކު، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ކުރު ތަފްސީރެއް ދިވެހި އަޚުންނާއި އުޚުތުންގެ އަތިހަށް ގެންނަސްދެވުނީއެވެ.

ޝަރަފެއްކަމެވެ. ކިޔަވަން ކުރުކޮށް ނަމަވެސް، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ތަފްސީރެއް ލިޔުމަކީ ނުހަނު ބޮޑު އަދި އުނދަގޫ ދިމާ މަސައްކަތެކެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ދީނާއި، މި މަސައްކަތް ނިމުމަކަށް ގެނައުން މި މަސައްކަތުގައި ދެމިތިބުމުގެ ހެޔޮ ތައުފީޤު އަޅުގަނޑަށް ދެއްވައި، މި މަސައްކަތަކީ، ﷲ ﷻ ޤަބޫލުކުރައްވާފައިވާ މަސައްކަތެއް ކަމުގައި ލައްވާށިއެވެ. އަދި ހުރިހާ ޝުކުރެއް ވެސް މި މަސައްކަތުގައި އަޅުގަނޑަށް އެހީތެރިވެދެއްވި ހުރިހާ ފަރާތްތަކަށާއި، އަޅުގަނޑަށް ކުރިއަށްދިއުމަށް ކުރިމަތިވި ތަރުތީބުކޮށްދެއްވި ޝުކުރުގެ ވަގުތުގައި ވަސީލަތެއްކަމުގައި، އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރަޖައެއް ކަމުގައިވެ، އަދި ހަމަ އެހެންމެ، މި މަސައްކަތް، ﷲ ﷻ ޤަބޫލުކުރައްވާށިއެވެ. އަދި ހަމަ އެހެންމެ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ދީނާއި، މި ތަފްސީރު ވިދާޅުވާ ހުރިހާ ދިވެހި އަޚުންނާއި އުޚުތުންނަށް މި ތަފްސީރުން ފައިދާ ހާސިލްކުރުމުގެ މަގު ފަހިކޮށްދެއްވައި، މީސްތަކުންނަށް ބަޔާއި، ﷲ ﷻ ރުއްސަވާ އިސްލާމް ދީނުގައިވާ ގޮތަށް އުޅުއްވުމުގެ ހެޔޮ ތައުފީޤު، އެންމެހައި ދިވެހި އަޚުންނާއި އުޚުތުންނަށް، އެ إِلٰهُ މިންވަރުކޮށްދެއްވާށިއެވެ.

22 ޖުމާދަލްއޫލާ 1439

8 ފެބްރުއަރީ 2018

ޢަބްދުލް ރާފިޢު

ޝުކުރުގެ ބަޔާން

اللهُ ﷻ އަށް ޙަމްދުކުރަމެވެ. އަދި ކައުނު އިލާހު ރަސޫލާ، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ އަރިހަށް ސަލަވާތާއި ސަލާމުގެ ދުރޫދުސަލާމްތަކުން ފޮނުވަމެވެ. އަދި އެ ސަލަވާތާއި ސަލާމުގައި، އެ ރަސޫލާގެ އިތުރު އާލުންނާއި، މިޢުތު ޞަޙާބީންނާއި، ތާބިޢީން ހަމައަށް، އެ ރަސޫލާއާ ތަބާވާ އެންމެހައި މުސްލިމުން ޝާމިލުކުރަމެވެ.

ޝަރުކާއްސުރެވެ. މިހުން ކާރޫ ކަންކަމުގެ އަޅުވަޖަނާކަން އެބައިލިހުންނަށް ޝުކުރުގެ ބަސްތަކުން ފުދުނުކުރުމަކީ ވާޖިބު، اللهُ ﷻ އަށް ޝުކުރުވެރިވުމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަމެކެވެ. رَسُولُ اللهِ ﷺ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. «لَا يَشْكُرُ اللهَ مَنْ لَّا يَشْكُرُ النَّاسَ» މާނައީ: "މީސްތަކުންނަށް ޝުކުރުނުކުރާ މީހާ، اللهُ ﷻ އަށް ޝުކުރުވެރިވާ ކަމުގައި ނުވެއެވެ." ކަން މިހެން ހުރުމާއެކު، ޝައިޚް ފުޟައިލްގެ ތަޢްލީޤު ލިޔުމުގެ ތައުފީޤު ދެއްވިކަމަށް ޓަކައި، اللهُ ﷻ އަށް ޝުކުރުދަންނަވަމެވެ. އެއަށްފަހު، ޚާއްޞަ ޝުކުރެއް ދަންނަވަމި، މި މަސައްކަތްކުރުމުގެ ހުރިހައި މަރުޙަލާއެއްގައި އަޅުގަނޑާއެކު ތަނަވަސްކަންދެއްވި، الْأَخُ إِسْمَاعِيلُ شَرِيفُ مُحَمَّدُ އަށެވެ. އަދި މި މަސައްކަތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނާ އެހީތެރިވެދެއްވި ހުރިހައި ބޭފުޅުން ވެސް އެ ޝުކުރުގައި ޝާމިލުކުރަމެވެ.

އަޅުގަނޑުގެ ދުޢާއަކީ، މި މަސައްކަތުކުރުމުގެ ހުރިހައި މަރުޙަލާއެއް އަޅުގަނޑާ ތަނަވަސްކަމާއެކުއްވި الْأَخُ إِسْمَاعِيلُ شَرِيفُ مُحَمَّدُ ގެ ދެމައިންނާއި އަޅުގަނޑުގެ ދެމައިން، اللهُ ﷻ މި މަސައްކަތް ޤަބޫލުކުރައްވައި، މި މަސައްކަތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނާ އެހީތެރިވެދެއްވި ހުރިހައި ފަރާތްތަކުގެ ޙަސަނާތް ވެސް، އެ إِلٰهُ ޤަބޫލުކުރައްވާށިއެވެ. އަދި މި މަސައްކަތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނާ އެހީތެރިވެދެއްވި ހުރިހައި ބޭފުޅުންނާއި، އެ ބޭފުޅުންގެ މައިންބަފައިންނާއި، އާއިލާއާއި، ގާތްތިމާގެ ބޭފުޅުން ވެސް، މި މަސައްކަތުގެ ވަސީލަތުން، ނަރަކައިގެ އަނދަވުން ދުރުކުރައްވައި، އެ އެންމެ ބޭފުޅުންނަށް ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ނިޢުމަތް، اللهُ ﷻ މިންވަރުކުރައްވާށިއެވެ.

އަދި، އަޅުގަނޑުގެ ދުޢާއަކީ، މި ތަޢްލީޤު ވިދާޅުވާ ހުރިހައި ދިވެހި އަޚުންނާއި އުޚުތުންނަށް، މި ތަޢްލީޤުން ފައިދާ ހާސިލުކުރެވޭނެ ގޮތް ފަހިކޮށްދެއްވައި، މީސްތަކުންނަށް ޙާޞިލު، اللهُ ﷻ ޝުކުރުކުރުމުގެ އިސްލާމް ދީނުގައި، އެ إِلٰهُ އަންގަވައިފައިވާ ގޮތަށް ޢަމަލުކުރުމުގެ ހިތްވަރު ދެއްވައި، ދިވެހި އަޚުންނާއި އުޚުތުންނަށް، އެ إِلٰهُ މިންވަރުކުރައްވާށިއެވެ.

ޢަބްދުލްޙަމީދު ޚާލިދު

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

ތަޖްވީދުގެ މުޤައްދިމާ

إنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوْذُ بِاللهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَّا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَبَعْدُ.

އެންމެހައި ޙަމްދުތަނާއާއި ތަޢުރީފު ހައްޤުވަނީ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކީރިތި ޤުރްއާން ދަސްކޮށްދެއްވުމުގެ ތައުފީޤުދެއްވި، އެ ކަލާނގެ މަގު ފަހިކޮށްދެއްވާ ރަޙްމާނުވަންތަ ރަޙީމުވަންތަ الله ﷻ އަށެވެ. ޞަލަވާތާއި ސަލާމްގެ ރަޙްމަތްތައް އަރިސްކުރަނީ، އާޚިރުޒަމާނުގެ ރަސޫލާ ޚާއްޞަކޮށް ސާހިބާ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ނަބިއްޔާ مُحَمَّدُ ﷺ އާއި، އެ ނަބިއްޔާގެ އާލުވަންތައި، އަސްޙާބުބޭކަލުންނަށާއި، ޤިޔާމަތާ ހަމައަށް، އެ ނަބިއްޔާއާ ތަބާވިހައި ބައިތަކަށެވެ.

ކީރިތި ޤުރްއާނަކީ އިންސީންނާއި ޖިންނިންނަށް ތެދުމަގުގެ ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް، اللهُ ﷻ ބާވައިލެއްވި އެންމެ ފަހު ސަމާވީ ފޮތެވެ. އެ ފޮތުގައިވާ ވާހަކަފުޅުތަކަކީ ވިސްނައި ފިކުރުކޮށް، ބަހުގައި ޢިބުރަތު ވަރަށްގިނަ ދަރުސްތަކެއް ނުހަނު ފަސޭހަކަމާއެކު ކަމުގައި، އެ إِلٰهُ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. މި ކަމަށް އިޝާރާތްކުރައްވައި، އެ إِلٰهُ ވަޙީކުރައްވައިދެއެވެ. ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ﴾[1] މާނައީ: "އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ޒިކުރަށް إِلٰهُ ވަޙީ ކީރިތި ޤުރްއާން ފަސޭހަކޮށް، އެ ފޮތުގައިވާ ވާހަކަތައް ވިސްނައިގަތުން ނުހަނު ފަސޭހަކޮށްދެއްވިއެވެ. ފަހެ، އެ ފޮތުގައިވާ ވާހަކަތަކުން ނަސޭހަތްލިބިގަންނަ މީހަކު އޮތްބާއޯ؟" އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ މާތް ނަބިއްޔާ مُحَمَّد ﷺ ބަޔާންކުރައްވައިފައިވެއެވެ.

«خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ»[2]

1- سُورَةُ الْقَمَرِ اَلْآيَة: 17

2- صَحِيحُ الْجَامِعِ لِلْإِمَامِ الْبُخَارِي رَقْمُ الْحَدِيثِ 5027

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮ މީހަކީ ޤުރުއާން އުނގެނި، އަދި ޤުރުއާން އުނގަންނައިދޭ މީހާއެވެ." ވީމާ، އަޅުގަނޑު ފެށީ އެ ހަދީޘްކަން ލިބިގަތުމަށް ބާކަރި، ﷲ سبحانه وتعالى ގެ ބަސްތަރުޖަމާން ވާގިއުރި ހުރި، އަޅުގަނޑު މި މަސައްކަތްކުރަނީ، ޞަރީޙު ޤުރުއާނުގެ ކުރު ތަފްސީރެއް ލިޔުއްވާފައެވެ. އެ ގޮތުން، ދިވެހި އަރުސްނާއި އުނގެނުމުގެ އަރިހަށް މި ގެނެސްދެނީ، ޞަރީޙު ޤުރުއާނުގެ ތަފްސީރު ވަރަށް ކުރުގޮތަކަށެވެ. މި ތަފްސީރު ލިޔުމުގައި ވަނީ، ޢަރަބި ބަހުން ލިޔުމުގައިވާ ބޮޑެތި ބައެއް ތަފްސީރުތަކާއި، ކުރު ބައެއް ތަފްސީރުތަކާއި، ދިވެހިބަހުން ލިޔުމުގައިވާ ތަފްސީރުތަކާއި، ތަރުޖަމާތައް ބަލައި، އެ ތަފްސީރުތަކުގެ އަލީގައެވެ. މި ތަފްސީރު ލިޔުމުގައި ބަލައިގަތައިވާ ތަފްސީރު ތަފްސީރުތަކުގެ ތެރޭގައި އަންނަނިވި ތަފްސީރުތައް ހިމެނެއެވެ.

1- އަލްއިމާމު ފަޚްރުއްދީން އައްރާޒީގެ އައްތަފްސީރުލްކަބީރު
2- އަލްއިމާމު އަލްޤުރްޠުބީގެ އަލްޖާމިޢު ލި އަޙްކާމިލްޤުރުއާނި
3- އަލްއިމާމު އަލްބައިޟާވީގެ ތަފްސީރު
4- އަލްއިމާމު އިބްނު ކަޘީރުގެ ތަފްސީރުލްޤުރުއާނިލްޢަޡީމި
5- އަލްއިމާމު ޢަބްދުއްރަޙްމާން އައްސަޢްދީގެ ތައިސީރުލްކަރީމިއްރަޙްމާނި
6- ޑރ. މުޙައްމަދު ސުލައިމާނުލްއަޝްޤަރުގެ ޒުބްދަތުއްތަފްސީރި
7- ޑރ. މުޙައްމަދު ޙިޖާޒީގެ އައްތަފްސީރުލްވާޟިޙު
8- އައްޝައިޚު މުޙައްމަދު ޢަލީ އައްޞާބޫނީގެ ޞަފްވަތުއްތަފާސީރި
9- އަލްއިމާމު އިބްނު ޖަރީރުއްޠަބަރީގެ ތަފްސީރު ޖާމިޢުލްބަޔާނި
10- އަލްއިމާމު މުޤާތިލު ބިން ސުލައިމާނުގެ ތަފްސީރު
11- އަލްއިމާމު އައްސުޔޫޠީގެ އައްދުއްރުލްމަންޘޫރު ފިއްތަފްސީރި ބިލްމަޢްޘޫރި

21- ބޮސްނަހު ބާއިސްލޮވީނިޔާގެ އައްތަފްސީރުލްމުޔައްސަރު

31- ސުޢޫދީ ޢަރަބިއްޔާގެ އިސްލާމިކް މިނިސްޓްރީން ޝާއިޢުކޮށްފައިވާ އައްތަފްސީރުލްމުޔައްސަރު

41- ސުޢޫދީ ޢަރަބިއްޔާގެ މަރުކަޒު ތަފްސީރި ލިއްދިރާސާތިލްޤުރުއާނިއްޔާއިން ޝާއިޢުކޮށްފައިވާ އަލްމުޚްތަޞަރު ފިއްތަފްސީރި

އަދި މި ތަފްސީރު ލިޔުއްވުމުގައި ބައެއް ޙަދީޘް ފޮތްތަކާއި، ތަފްސީރު ފޮތްތަކާއި، އުޞޫލުލްޤުރްއާނީގެ ބައެއް ފޮތްތައް ބަލައިލައްވައި ފައެވެ. އަދި ހަމަ އެހެންމެ، ބާރަސްފިރާ ފޮތްތަކުގެ އިތުރުން، ދިވެހި ބަހުން ލިޔުއްވައިވާ ބައެއް ތަފްސީރު ފޮތްތަކާއި ތަރުޖަމާތައް ވެސް ބަލައިލައްވައި ފައެވެ. އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް ފޮތްތަކަކީ:

1- ފަޟީލަތުއްޝައިޚް މުޙައްމަދު ޖަމީލް ދީދީގެ އައްތިބްޔާން

2- އައްޝައިޚް މަލިންގޭ ޙުސައިން ދީދީގެ ތަފްސީރު

3- އައްޝައިޚް އައްބޫބަކުރު އިބްރާހީމް ލިޔުއްވި ތަފްސީރު

4- ރައީސުލް ޖުމްހޫރިއްޔާ ސުލްޠާނުލްޤާދިރު އިބްރާހީމް ނާޞިރު ރަންނަބަނޑޭރި ކިލެގެފާނުގެ ބާރުލުމުގެ ދަށުން 1395 / 1975 ވަނަ އަހަރު ޝާއިޢުކޮށްފައިވާ ދިވެހި ޤުރުއާނުގެ ދިވެހި ތަރުޖަމާ.

5- ރައީސުލް ޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީހުން 2007 ވަނަ އަހަރު ޝާއިޢުކުރައްވާފައިވާ އަލްޤުރުއާނުލްކަރީމްގެ ދިވެހި ތަރުޖަމާ.

ދަންނާނުވެ! ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى، ދިވެހި ޤުރުއާން ބާވައިލައްވައިދެއްވި ވަސް، މިސްކީނުން އެ ފޮތުން ތެދުމަގު ލިބިގަތުމަށް ބޭނުމެވެ. ކީރިތި ކަލާމުގެ ގޮތުން ކިޔަވައި އުޖޫރަ ލިބުމަށް ބޭނުމެވެ. އެ ފޮތުގައިވާ އާޔަތްތަކާމެދު ވިސްނައި ފިކުރުކޮށް، އިބްރަތް ލިބިގަތުމަށް ބޭނުމެވެ. އެ ފޮތުގައިވާ ޙުކުމްތަކާ އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރުމަށް ބޭނުމެވެ.

އަދި ހިތުގެ ބަލިތަކަށާއި ހަށިގަނޑުގެ ބަލިތަކަށް، އެ ފޮތުން ޝިފާ ލިބިގަތުމަށް ބަލައެވެ. އަދި ކީރިތި ޤުރްއާނަކީ، އިސްލާމް ދީނުގެ އަސާސް މަސްދަރެވެ. އެންމެހައި މުސްލިމުން ތަބާވާންޖެހޭ، އިލާހީ ޤާނޫނެވެ. އެ ފޮތުގައިވާ މަގުން އެއްކިބާވެ، އެ ފޮތަށް ފުރަގަސްދީފި މީހާ ދަންނާނެއެވެ! ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އެ މީހާ ދެ ދުނިޔެއިން ގެއްލި ދިޔައީއެވެ. ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު، ކީރިތި ޤުރްއާނަކީ ކޮބައިކަމާއި، އެ ފޮތުގެ މާތްކަމާއި، އެ ފޮތް އުނގެނި ދަސްކުރުމާ ގުޅޭ، ބައެއް އަދަބުތަކެއް ތިރީގައި މި ބަޔާންކޮށްދެނީއެވެ.

ކީރިތި ޤުރްއާން

ކީރިތި ޤުރްއާނަކީ، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ މައްޗަށް، الله ﷻ ބާވައިލެއްވި، އެ إِلٰهُ ގެ ކަލާމްފުޅެވެ. އަދި ނަމާދުގެ ކޮންމެ ރަކުޢަތެއްގައި ވެސް، އެ ފޮތުގެ ބައެއް އާޔަތްތައް ކިޔަވައިގެން ދެންވީ، ނަމާދު ސައްޙަނުވާ ކަމެވެ. އަދި ނަމާދުން ބޭރުގައި ވެސް، އެ ފޮތް ކިޔުމުން ނުހަނު ބޮޑު ދަރުމައާއި ޘަވާބު ލިބޭނެ ކަމެވެ. އަދި އެ ފޮތް އެއްކަލަ ފޮތެއް، އެ ފޮތުގެ ކުރިން ވިއަސް އަދި ފަހުން ވިއަސް ބާޠިލު ނުފޭބޭނެއެވެ. ޝަރުޢުކުރައްވައެވެ. އެ ފޮތަކީ، އެންމެ ފަހުގެ ސަމާވީ ފޮތެވެ. އަދި އެ ފޮތަކީ، ހިދާޔަތު ބަޔާނާ އެންމެ ކުޅަދާނަ، އެންމެ ބޮޑު ތަޢުލީމުތަކެއް މިހުން ކަމުގައިވީ، ދީނާއި ދުނިޔެ ބަޔާންކުރާ މަގުން ފެށި، އެ ފޮތުގައިވާ ފުރަ އެންމެ އަޙްކާމްތަކުގެ މިންވަރު ވިޔަސް ގެންގުޅުއްވުމަށް ނުހުރި ފޮތެވެ. އަދި ކިޔުންތެރިޔާ! އެ ޤުރްއާނަކީ، އެ ފޮތުގައިވާ ފަދަ އެންމެ ސުވާލެއް ނުވަތަ އަޙްކާމް ވިޔަސް ގެނައުމަށް އެންމެހައި އިންސީނުންނާއި ޖިންނިން އެއްތަނަކަށް އެއްވެ މަސައްކަތްކުރި ނަމަވެސް ވިޔަސް ނުގެނެވޭނޭ ފޮތެވެ. އެ ކަލާމް އުނގެނި، އެ ޤުރްއާނަކީ، مُحَمَّدُ ﷺ އަމިއްލަފުޅަށް ހަދައިފައިވާ ފޮތެއް ނޫން ކަމެވެ.

އަދި އެއްވެސް އިންސާނެއް އަދި ޖިންނިއެއްގެ ގާތުން ވިއަސް، އެ ރަސޫލާ އުނގެނިވަޑައިގެންފައިވާ ޚަބަރެއް ނޫން ކަމެވެ. ވީމާއެކު، ޝައްކެއްނެތްގޮތުގައި އެ ޚަބަރުގައިވާ ވަޙީބަސްފުޅުތަކައިގެން، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވީ، ވަޙީގެ އަމާނާތްތެރިޔާއެވެ. އެއީ، جِبْرِيلُ عليه السلام އެވެ.

އަދި ހަމަހަކަށަވަރުން، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ދޫފުޅުމަތިން، ކީރިތި ޤުރްއާނުގައިވާ އިލާހީ ބަސްފުޅުތައް މިސްކަލުންނާ ހަމައަށް އައިސްފައިވަނީ މުތަވާތިރު ގޮތުގައެވެ. މުތަވާތިރު ގޮތުގައި އައުމަކީ، ޢާންމު ގޮތެއްގައި ދޮގެއް ހެދުމުގެ ފުރުޞަތެއް އިއްތިފާޤުވުން މުސްތަޙީލުވާ ވަރަ ގިނަ ޖަމާޢަތެއްގެ ރާވީންގެ ފަރާތުން އެއްވެސް ތަފާތެއް ނެތި އެއްގޮތަކަށް ރިވާވެގެން އައުމެވެ. އެ ގޮތަށް އައިސްފައިވާ، ކީރިތި ޤުރުއާނު އާޔަތްތަކެއް އެއް ގޮތްގޮތަކަށް ޖަމާކުރެވުނެވެ. އެ ގޮތް ފެށުނީ سُورَةُ الْفَاتِحَةِ އިންނެވެ. ނިމުނީ سُورَةُ النَّاسِ ގެ ނިޔަލަށެވެ. ވީމާ، ކީރިތި ޤުރްއާނަކީ، اللهُ ﷻ ގެ ބަސްފުޅުތަކުން ތަވާތުރުވެގެންވާ އިޢުޖާޒުކަމާއި ވަޙީކަން ބޭނު ތެދެއްކަމާ ގުޅޭ ކަލާ ވެސް ޝައްކެއްނެތްކަމެވެ.

ކީރިތި ޤުރްއާން ކިޔެވުމުގެ ފަޟުލު

مُحَمَّدُ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا» މާނައީ: "اللهُ ﷻ ގެ ފޮތުން އެކުވެ އަކުރެއް ކިޔުމި މިހާ ހަނދުމަކޮށް! ވަކި، އޭނާ ކިޔުމީ ކޮންމެ އަކުރަކަށް ހެޔޮއަމަލެއް ލިބޭ ކަމެއް ވެއެވެ. އަދި އެ ހެޔޮ ކަމަކީ އޭގެ ދިހަ ގުނަ ފަހަރެވެ." ابنُ رَجَب رحمه الله ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. "ކޮންމެ ހެޔޮ އަމަލަކަށް ދިހަ ގުނައަށް އިތުރުވެގެންދާ ދިއުމަކީ، ހަމަ ކޮންމެ އަމަލަކަށް ވެސް އިތުރުވެގެންދާނެ އިތުރުވުމެކެވެ. އެއީ، ވަކި އަމަލަކަށް ޚާއްޞަކަމެއް ނޫނެވެ." އަދި، اللهُ ﷻ ގެ އަންނިޔާ ބަސްފުޅުން އެ ކަމަށް ދަލީލު ލިބެއެވެ.

﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا﴾ މާނައީ: "ޔަޢުނީ، ހެޔޮ ކަމަކާއިގެން، اللهُ ﷻ ގެ ހަޟްރަތަށް ހިނގައްޖެ މީހަކަށް، އޭނާ އެ ކުރި ހެޔޮކަމުގެ ބަދަލު، ދިހަ ގުނައަށް، އެ إِلٰه އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ." އަދި ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ދަރުމަ ދިހަ ގުނައަށްވުރެން އިތުރަށް ވެސް ދެއްވާވަޑައިގަންނަވެ. އަދި، اللهُ ﷻ އެ އަޖުރަކަށް އިތުރުކޮށްދެއްވުމަށް އިތުރުކުރެއްވި ޢަދަދަކަށް. އަދި ހެޔޮ ކަމުގެ ތަފާތު ހުރި ސަބަބާ ދިހަ ގުނައަށް ނުވަތަ އެއަށްވުރެން ވެސް ބޮޑަށް އިތުރުވުމަށް ހިނގައިދާނެއެވެ.

ސަވާބުކާއިންނެވެ. ހެޔޮ ކަންކަމަށް ދެއްވާ ދަރުމަ އެ ގޮތަށް އިތުރުވެގެން ދަނީ، اللهُ ﷻ ގެ ހަޟްރަތުވަންތަވެރިކަމުންނެވެ. ދީން އެއްސަރު، އަޅާގެ ހިތުގެ ޚުޝޫޢުއްސަރުވެރިކަމާއި، އެ ޢިބާދަތް އެއްކޮށް ތަޤްވާވެރިކަމުގެ ވިސްނައި އަދި އެ ޢިބާދާ އެއްކޮށް ޚުޝޫޢުވެރިވުމެވެ. މަސައްކަތްކުރުމުން ޚަދަ ކަންކަމުންނެވެ. އަދި އެ ޢިބާދަތުގައި އިޚްލާޞްތެރިކަން ހުރި މިންވަރަކުންނެވެ. އަދި ސުންނަތާ އެއްގޮތަށް އެ ޢަމަލެއް ބަރާބަރު މިންވަރުގެ ނިސްބަތުން ވެސް ވެއެވެ.

ޤުރްއާން ކިޔެވުމަށާއި ކިޔަވައިދިނުމަށް ޖަމާވުމާއި، ޖަމާވާ މީހުންނަށް ހުރި ދަރުމަ

رَسُولُ اللهِ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «مَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللهِ تَعَالَى يَتْلُونَ كِتَابَ اللهِ وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمْ السَّكِينَةُ وَغَشِيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ وَذَكَرَهُمُ اللهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ» މާނައީ: "اللهُ ﷻ ގެ ގެތަކުން ގެއެއްގައި، އެ ފޮތް ކިޔަވާ، ދަރުސްކިޔަވަން ޤައުމެއް ޖަމާވެ، އެއްބައިވަންތަކަމާއެކު ޖަމާވެ، اللهُ ﷻ ގެ ސަކީނަތް ނާޒިލުވެ، ސަކީނަތަކަށް ބަރަކާ ޖަމާވެއްޖެ ނަމަ، ޔަޢުނީ، اللهُ ﷻ ގެ ހަޟްރަތުން، މަލާއިކަތުން ރަޙްމަތަށް ޖެހުން، އެ ބަޔަކުގެ މަޤާމު ބޮޑުކުރައްވައެވެ.

އަދި ހުރިހައި ދަރަޖަތުންވެސް، އެ إِلٰهُގެ ރަޙްމަތް އައިސް އެމީހުން ނިވައިކުރެއެވެ. އަދި މަލާއިކަތުން ވަށައިގެންނަވައި، އެމީހުން ވަށައިލައްވައިގެން ތިއްބަވައެވެ. އަދި، الله ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުގައި ތިއްބަވާ ކޮޅާ މަލާއިކަތުންގެ ތެރެއިން، އެމީހުންގެ ވާހަކަ، އެ إِلٰهُ ބަޔާންކުރައްވައެވެ.“

ކީރިތި ޤުރުއާން އުނގަންނައިދިނުމުގެ ފަޟީލަތު

رَسُولُ اللهِ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ» މާނައީ: ”ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮ މީހަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާން އުނގެނި އަދި އުނގަންނައިދޭ މީހާއެވެ.“ އަދި ވެސް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «مَنْ عَلَّمَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، كَانَ لَهُ ثَوَابُهَا مَا تُلِيَتْ» މާނައީ: ”الله ﷻ ގެ ފޮތުން އާޔަތެއްގެ މިންވަރު ވެސް އުނގަންނައިދިނި މީހަކަށް، އެ އާޔަތް ކިޔަވާހައި ހިނދަކު އެ ކަމުގެ ޘަވާބު ލިބިލިބި ހުންނާނެއެވެ.“

ކީރިތި ޤުރުއާން އުނގެނުމާއި، ހިފްޒުކުރުމާއި، ތަކުރާރުކޮށް ކިޔެވުމުގެ މާތްކަން

رَسُولُ اللهِ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «مَثَلُ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَهُوَ حَافِظٌ لَهُ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَرَةِ وَمَثَلُ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَهُوَ يَتَعَاهَدُهُ وَهُوَ عَلَيْهِ شَدِيدٌ فَلَهُ أَجْرَانِ» މާނައީ: ”ކީރިތި ޤުރުއާން ހިފްޒުކޮށްގެން ހުރެ، ކިޔަވާފަރާތަކީ ކިޔަވާ މީހާ ވަޙީ، މަލާއިކަތާއި، އިޙްތިރާމްކުރާއި، ޠާޢަތްތެރި މަލާއިކަތުންނާ އެކުގައެވެ. އަދި ނުފަރުވާ މީހާ ތަކުރާރުކުރަމުން ކިޔަވާ ދަތިކަމުގައި ވެސް، ދަތިވެފައިވާ ޙާލު ޤުރުއާން ކިޔަވާ ނަމަ އެ މީހަކަށް ދެ ދަރުމަ ލިބޭނެއެވެ.“ އަދި ވެސް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «يُقَالُ لِصَاحِبِ الْقُرْآنِ اقْرَأْ وَارْتَقِ وَرَتِّلْ كَمَا كُنْتَ تُرَتِّلُ فِي الدُّنْيَا فَإِنَّ مَنْزِلَتَكَ عِنْدَ آخِرِ آيَةٍ تَقْرَؤُهَا»

ވާނީ: "ޤުރުއާނުގެ އަހްލުވެރިޔާއަށް، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ކިޔާއިއްވޭނެތެވެ. ޤުރުއާން ތަރުތީލުކޮށް ކިޔަވިކޮށް، ދުނިޔެމަތީގައި ތިބޭ ކިޔެވި ގޮތަކައިން، މިއަދު ވެސް ޤުރުއާން ކިޔަވަމުން، ދަރަޖައަކަށް ފަހު ދަރަޖައެއް މައްޗަށް އަރަމުން ތިބާ ދާށެވެ! ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން، ސުވަރުގޭގައި ތިބާގެ މަންޒިލަކީ، އެންމެ ފަހުން ތިބާ ކިޔަވާ އާޔަތް ކިޔަވައި ނިމޭއިރު ތިބާއަށް ދެވޭ ހިސާބުގައެވެ."

الْخَطَّابِي ﵀ ވިދާޅުވިއެވެ. "އަސްލާފުންގެ އަރިހުން ވާރިދުވެފައިވާ ބަސްތަކެއްގައި ވެއެވެ. ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތަކުގެ ޢަދަދު ހުރީ ސުވަރުގޭގެ ދަރަޖަތަކުގެ ޢަދަދަށެވެ. ފަހެ، ޤުރުއާން ކިޔަވާ މީހާއަށް، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ކިޔާއިއްވޭނެތެވެ. ސުވަރުގޭގެ ދަރަޖަތަކުން ތިބާ މައްޗަށް އަރާށެވެ! އެއީ، ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތަކަށް ތިބާއަށް ކިޔޭ މިންވަރަކަށެވެ. ފަހެ، މުޅި ޤުރުއާން އެކަށް ކިޔަވައި ނިންމައިފި މީހާ އަރަންނާށެވެ! ފަހެ، ސުވަރުގޭގެ އެންމެ މަތީ ދަރަޖައަށް އޭނާ ވާޞިލުވެވޭނެއެވެ. އަދި ޤުރުއާނުން ބައެއް ކިޔަވައިފި މީހާ އަރަންނާށެވެ! ފަހެ، އޭނާއަށް އެ ކިޔެވުނު މިންވަރަކަށް، އޭނާ ސުވަރުގެއިން ދަރަޖަ ހޯދައިދިނެވެ. ދެން، އޭނާއަށް ލިބޭ ޘަވާބު ވެސް ނިމޭނީ، އެންމެ ފަހުން އޭނާއަށް ކިޔޭ އާޔަތެއް ކިޔަވައި ނިމޭ ހިސާބުންނެވެ."

ދަރިއަކު ޤުރުއާން އުނގެނުމުން، މައިންބަފައިންނަށް ހުރި ދަރުމަ

رَسُولُ اللهِ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. «مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَتعَلَّمَهُ وَعمِلَ بِهِ أُلْبِسَ وَالِدَاهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَاجًا مِنْ نُوْرٍ ضَوْؤُهُ مِثْلُ ضَوْءِ الشَّمْسِ وَيُكْسَى وَالِدَاهُ حُلَّتَيْنِ لَا يَقُوْمُ لَهُمَا الدُّنْيَا، فَيَقُوْلَانِ: بِمَ كُسِيْنَا هَذِهِ؟ فَيُقَالُ بِأَخْذِ وَلَدِكُمَا الْقُرْآنَ» ވާނީ: "ޤުރުއާން އުނގެނި ކިޔަވައި އަދި އެ ޢުމުރުގައިވާ ގޮތަށް ޢަމަލުކުރި މީހާގެ މައިންބަފައިންގެ ބޮލުގައި، އިރުގެ އަލިކަން ފަދަ އަލި ގަދަ، ނޫރުންވާ ތާޖެއް، ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވާ ދުވަހުން އަޅުއްވޭނެތެވެ.

އަދި މުޅި ދުނިޔެ ވެސް، އެ ދެ ހެދުމުގެ އަގާ އަދި ދޫޅަކާ އެއްވަރުނުވާ ފަދަ މުޅި އަދި އަގު މާތް ދެ ހެދުން އޭނާގެ މައިންބަފައިންގެ ގައިގާ ލައްވާނެތެވެ. އެ ހިނދު، އެ ދެ މީހުން ދަންނަވާނެތެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ގައިގާ މި ފަދަ އަގު މާތް ހެދުން ލައްވަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ދެން، އެ ދެ މީހުންނަށް އެންގޭނެތެވެ. އެއީ، ތިޔަ ދެ މީހުންގެ ދަރިފުޅު، ޤުރުއާން އުނގެނި އެ ޤުރުއާނުގައިވާ ގޮތަށް ޢަމަލުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.“

ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، ޤުރުއާނުގެ އަހުލުވެރިޔާއަށް ޤުރުއާން ޝަފާޢަތްތެރިވުން

رَسُولُ اللهِ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «اقْرَءُوْا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفِيْعًا لِأَصْحَابِهِ» މާނައީ: “ތިޔަބައިމީހުން ޤުރުއާން ކިޔަވާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، ޤުރުއާނުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވުމަށް ޓަކައި، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، އެ ޤުރުއާން އަންނާނެއެވެ.“ އަދި އެހެން ޙަދީޘެއްގައި ވެސް ވެއެވެ. «الصِّيَامُ وَالْقُرْآنُ يَشْفَعَانِ لِلْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ...» މާނައީ: “ރޯދައާއި ޤުރުއާން، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، އަޅާއަށް ޝަފާޢަތްތެރިވާނެއެވެ.“

ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔެވުމުގެ އަދަބުތައް

ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔެވުމުގެ އަދަބުތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއް އަދަބުތައް، رَسُولُ اللهِ ﷺ ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވައި ވަނީ އަންނަނިވި ގޮތައިންނެވެ. އެ އަދަބުތަކަކީ:

1- ބޮޑު ހަދަޘާއި ކުޑަ ހަދަޘުން ޠާހިރުވެގެންވާ ހާލުގައި ވުޟޫވީ، ކީރިތި ޤުރުއާން ނުކިޔެވުމާއި އެ ފޮތުގައި ނުހިފުން.

2- ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔަވާން ފެށުމުގެ ކުރިން ދަތް އުނގުޅުން.

3- ރިވެތި ޤާރީން ގަވައިދުން ކިޔެވުން.

4- ޤިބްލައަށް ކުރިމަތިލައިގެން އިނދެ ކިޔެވުން.

5- އާދުރޫގޮތް ވާނަމަ ކިޔެވުން ހުއްޓައިލުން.

6- ކޮންމެހެން ދައްކަންޖެހޭ ވާހަކައެއް ދެއްކުމަށް ފިޔަވާ، ކިޔެވުން މެދުކަނޑައިލައި
ވާހަކަ ނުދެއްކުން.

7- ކިޔެވޭ އާޔަތްތަކަށް ވިސްނައިގެން އިނދެ ކިޔެވުން.

8- ވަޢުދުގެ އާޔަތެއް ކިޔެވޭ ނަމަ، އެ އާޔަތެއް ނިމުމުން ކިޔެވުން ހުއްޓައިލައި،
އެ ވަޢުދުކުރެއްވި ކަމަކަށް އެދި ދުޢާކުރުން.

9- ވަޢީދުގެ އާޔަތެއް ކިޔެވޭ ނަމަ، އެ އާޔަތެއް ނިމުމުން ކިޔެވުން ހުއްޓައިލައި،
އެ ވަޢީދު އައި ކަމަކުން ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވުމަށް އެދި ދުޢާކުރުން.

10- ނުކިޔަވާ ނަމަ ހަޔިލު ހުޅުވައިލައި ނުބޭއްވުން.

11- ހަޔިލުގެ މަތީގައި އެހެން އެއްޗެސް އެއްކޮށް ނުބޭއްވުން.

12- އެއް ތަނެއްގައި ގިނަ ބަޔަކު ތިބެގެން ޤުރުއާން ކިޔަވާއިރު، އެކަކަށްވުރެން އަޑުހަރު
ބޮޑަށް ނުކިޔެވުން.

13- ބާޒާރުތަކުގައްޔާއި ވިއްސަރާ ބޯކިބު ވަރަކަށްދަތިވާ ތަންތަނުގައި ޤުރުއާން
ނުކިޔެވުން.

ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔަވާން ފެށުމުގެ ކުރީން އައުޛުކިޔުން

ދަންނާށެވެ! ކީރިތި ޤުރުއާނަކީ، އިންސާނާއި ޖިންނީންނަށް ތެދުމަގު ދައްކައި
ދެއްވި ފޮތެވެ. އަދި ހިތްތަކުގައި އުފެދޭ ޝަކުޝުބުހާތަކުން ސަލާމަތްވެވޭނޭ
ގޮތުގެ ޝިފާ ލިބޭނޭ ފޮތެވެ. އަދި ހަށިތަކުގައި އުފެދޭ ބަލިތަކާއި ޖިސްމާނީ
ބަލިތަކަށް ޝިފާ ލިބޭނޭ ފޮތް ވެސް މެއެވެ.

އަދި ޝައިޠާނާއަކީ، ހުރިހައި ނުބައި ކަމަކާއި ދުރުދުރުންވިކަމުގެ އެންމެ ބޮޑު ސަބަބު ކަމުގައި ވުމާ އެކު، މިހާރު ޤުރުއާން ކިޔަވަނީ ނަމަ، އެ ކަމަށް ހުރަސްއަޅައި، އެ ޤޫދުގައިވާ ވާހަކަތަކާދުރު ވިސްނައި ގުރުކުރުއަސްނުދިނުމަށް ޓަކައި، ތަފާތު ވަސްވާސްތައް ވައްދައި، އެ ޤޫތާ ދުރަށް އެ މީހާ ގެންދިއުމަށް މަސައްކަތްކުރުމަކީ ޝައިޠާނާގެ އެންމެ އިސް އެއް މަސައްކަތެވެ.

ކަން މިހެން ހުރުމާއެކު، ކޮންމެ މުސްލިމަކު ވެސް، ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔަވާން ފެށުމުގެ ކުރީގައި، الله ﷻ ގެ ރަޙްމަތުން ބޭރުކުރެއްވި، ހުރިހައި ގޯސްކަމަކުން ދުރުކުރެއްވިގެންވާ ޝައިޠާނާގެ ނުބައިކަމުން ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވުމަށް އެދި، الله ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުގައި ދަންނަވައި، އެ إِلٰهُ ގެ ޙަޟްރަތުން ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަތުމަށް ޓަކައި އަޢޫޛުބިއްލާހް ސުންނަތްތެރިކަމެއްވެއެވެ. އެ ކަން އަންގަވައި، الله ﷻ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ މާނައީ: "ފަހެ ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔަވަނީ ނަމަ، އަޢޫޛުބިއްލާހުއަށް ޝައިޠާނާގެ ނުބައިކަމުން ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވުމަށް އެދި، الله ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުގައި ދަންނަވައި، އެ إِلٰهُ ގެ ޙަޟްރަތުން ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަންނާށެވެ!"

އަޢޫޛުބިއްލާހް ގޮތް

އަޢޫޛުބިއްލާހި މި ބަޔާންކުރާ ގޮތައިންނެވެ. «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» މާނައީ: "الله ﷻ ގެ ރަޙްމަތުން ބޭރުކުރެއްވި ދުރުކުރެއްވިގެންވާ ޝައިޠާނާގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވުމަށް އެދި، الله ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުގައި ދަންނަވައި، الله ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުން މި އަޅާ ރައްކާތެރިކަމާއި ހިމާޔަތް ލިބިގަންނަމެވެ.

އެއީ، މި އަޢާގެ رَبُّ، اللهُ ﷻ އަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރުމަ ނުދިނުމަށް ބަލައި ވަސްވާސްދީ، ޝައިޠާން ކިޔުމުތަކާއި ހުރި ބަޔަކުކަމުގައި މި އަގާއަން ހުރަސް އަޅާ ޝައިޠާނާއެވެ."

ދަންނާށެވެ! ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔަވާން ފަށައިގަންނަހިނދު އަޢޫޛުބިއްލާހި ކިޔުން ސުންނަތެކެވެ. ނަމަވެސް، އަޢޫޛު، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ އާޔަތެއް ނޫނެވެ. އަދި ހަމަ އެހެންމެ، ޝައިޠާނާގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތްތެރިކަން ދުޢާކުރުމަކީ، اللهُ ﷻ ގެ ހަޟްރަތުގައި ދަންނަވާއިރު، ޖިންނިންނާއި އިންސީންގެ ތުހުމަތުގައިވާ އެންމެހައި ޝައިޠާނުންގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތްތެރިކަންދެއްވުމަށް އެދި ނިޔަތް ގަންނަންވާނެއެވެ!

ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔަވާން ފެށުމުގެ ކުރީގައި ބިސްމިއްލާހުން

ކޮންމެ މުހިންމު ކަމެއް ކުރުމަށް ފަށައިގަންނަހިނދު ބިސްމިއްލާހުން އިބްތިދާކުރުމަކީ رَسُولُ اللهِ ﷺ ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ. «كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِبِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ؛ فَهُوَ أَبْتَرُ» މާނައީ: "އެ ކަމެއްގެ ނަތީޖާ ހަނިވެގެންވަނީ އެއީ ކޮންމެ މުހިންމު ކަމެއް، ބިސްމިގެ ބަރަކާތުން ނުލިބޭ ނަމަ، އެ ކަމުގައި އެއްވެސް ބަރަކާތެއް ނުވެއެވެ."

އަދި ހަމަ އެހެންމެ، ކޮންމެ މުހިންމު ކަމެއް ފެށުމުގައި ކޮންމެ ފަށައިގަންނަ ތަނެއްގައި، اللهُ ﷻ ގެ ނަންފުޅުން އެ ކަމެއް ފަށައިގަތުން ބާކީ، އަޢޫޛުބިއްލާހި ބިސްމިއްލާހި، اللهُ ﷻ ގެ ހަޟްރަތުން އަޅުވެރިޔާ އިބްތިދާކުރުމެވެ. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما قَالَ: «أَوَّلُ مَا نَزَلَ جِبْرِيلُ عَلَى مُحَمَّدٍ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ اسْتَعِذْ، قُلْ: أَسْتَعِيذُ بِالسَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، ثُمَّ قَالَ: قُلْ: ﴿بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ﴾»

މާނައީ: الله ﷻ އެ ދެބަތެރިކަމުންނަވަން ކުރުއްސުންލެއްވި ابْنُ عَبَّاس ވިދާޅުވިއެވެ. رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހަށް، جِبْرِيلُ عليه السلام އެންމެ ފުރަތަމަ ފައިބައިވަޑައިގެންނެވި ފަހަރު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ރަސޫލާއެވެ! ރައްކާތެރިކަމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ވިދާޅުވާށެވެ! "އެންމެހައި ހޭކަރުކަން ދުރުކުރެއްވިދެންވާ ޝައިޠާނާގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތްވުމަށް ބަލައި، ހުރިހައި އަޑުއަހާ ދޭގަން އަހުރެސަވާއިވޭގެންވާ އަދި ހުރިހައި ކަމެއް ދޭނެވޮޑިގެންވާ إِلٰهُ ގެ ރަޙްމަތުން މި އަޅާ ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަންނަވާށެވެ." އަރައިރަހު، جِبْرِيلُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. ވިދާޅުވާށެވެ! "ރަޙްމާނުވަންތަ އަދި ރަޙީމުވަންތަ الله ގެ އިސްމުފުޅުގެ ބަރަކާތުން އަޅު ފަށަމެވެ."

ޝަރުޢީ ޙުކުމެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔުމުގެ ކުރިން، ނަމަސް ބޭ ހޯ ކަމެކެވެ. އަދި ނަމަސް އިސްތިޢާޛަކީ ބާރު އަލުކަމެއް ވާގޮތް ގެއްލެވެ. މިލާ، ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔުމުގަން ފަށައިގަންނަ ކޮންމެ ފަހަރަކުވެ، ބިސްމިގެ ބަރަކާތުން ފެށުމަކީ، އެ މިފަދަ ކިޔުމުގަ، الله ﷻ ބަރަކާތްލައްވާނޭ ކަމެކެވެ. އަދި ޝައިޠާނާގެ ވަސްވާސްތަކުން ދުރުވެ ރައްކާތެރިވުމަށް، ދާއިމީ ޝައިޠާނާގެ ވަސްވާސްތަކާ ދުރުވެ ހުރެސްއެޅޭނޭ ކަމެއް ވެސް މެއެވެ.

ބިސްމިކިޔުން ގޮތް

ބިސްމިކިޔަނީ މިގޮތަށެވެ. ﴿بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ﴾ މާނައީ: "الله ﷻ ގެ އިސްމުފުޅުގެ ބަރަކާތުން ފަށަމެވެ. އެއީ، الله ﷻ ގެ ރަޙްމަތުން ވާގިއެދިރުމު، މި އަޅާ ކަނޑުކަން މި ގަސްތުކުރާ ހުރި ބަޔަކު ނިޔުމުކަން ދާނދުން އެ ކަމުގައި ދުނިޔޭގެ ތަނާ ޙަޔާތްތަކައި، މި ބަޔަކު ހަދަރުކުރަމުން އެކީ ބާރުގަތުވެއެވެ.

اللهُ ﷻ އީ، އެ إِلٰهއަށް ކިޔަމަންވެގެންނަ އަޅުވެގެންނާއި، ކިޔަމަންވެގެންވުމާއި އަޅުވެގެންވުމާއި،
އެންމެހައި ހަރަކާތްތަކުން ދުނިޔޭގައި ކުރިޔަށް ނިކުމެވަޑައިގެން ދީނާއި ޝަރީޢަތާ ޤަބޫލުކުރެވޭ
إِلٰهއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު، އެ إِلٰهއަށް ކިޔަމަންވެގެން އަޅުވެގެން،
އާޚިރަތުގައި ނަޖާތް ލިބިގަތުމަށް ޝަރީޢަތަށް إِلٰهއެވެ.“

ރިވެތި ޤުރުއާން ކިޔަވާނޭ ގޮތް

1- ރިވެތި ޤުރުއާން ކިޔަވައިދެ ކިޔަވާނީ ވެސް، އަދި ނަމާދުގެ ތެރޭގައި ކިޔާ
ދިރާސާކުރާއިރު، އެ ކޮންމެ ދިރާސާކުރާއިރު ކިޔާއިދެ ވެސް ކިޔާނީ، އެންމެ ހެޔޮ
މިންވަރު، ތިމާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަކަށް އަޑުއިވޭ ވަރަށެވެ. އެހެން، ތިމާގެ އަމިއްލަ
ނަފްސަކަށް އަޑުއިވޭ ވަރަށް ކިޔަވާލުމުން މުޅިން، ޤުރުއާން ކިޔުމަކީ ހަމަގައިމު
ނުވާނެއެވެ. އަދި ދުޢާތަކާއި ދިރާސާކުރާއިރު ވެސް ކިޔުން ހަމަގައިމު ނުވާނެއެވެ.
ނަމަވެސް، އެ ގޮތަށް ކިޔަވައިދެ އެހެން މީހުންނަށް އުނދަގޫވާ ވަރަށް ބާރަށް
ކިޔަވައިގެން ނުވާނެއެވެ.

2- ޤުރުއާން ކިޔަވައިދެ މަދުމަދުމަސްކަލާއެކު ތަޖްވީދުން ކިޔުން އެދިވަޑައިގެން ވެއެވެ.
رَسُولُ اللهِ ﷺ ޤުރުއާން ކިޔަވައިވިދާޅުވި ގޮތާމެދު أَنَسُ بْنِ مَالِكٍ ؓ އާ
ސުވާލުކުރެވުމުން أَنَسُ ؓ ވިދާޅުވިއެވެ. «كَانَ يَمُدُّ مَدًّا، إِذَا قَرَأَ ﴿بِسْمِ اللهِ
الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ﴾ يَمُدُّ بِبِسْمِ اللهِ، وَيَمُدُّ بِالرَّحْمٰنِ، وَيَمُدُّ بِالرَّحِيمِ» މާނައީ:
”رَسُولُ اللهِ ﷺ ޤުރުއާން ކިޔަވައިވިދާޅުވާއިރު، ދަންމަވައިދެއްވަންވާ ތަންތަނުގައި
ދަންމަވައިދެއްވާ ގޮތުގައި ވީއެވެ. މިސާލަކަށް، ބިސްމި ކިޔަވައިވިދާޅުވާ ނަމަ،
بِسْمِ اللهِއަށް ދަންމަވައިދެއްވަވައެވެ. އަދި الرَّحْمٰنِއަށް ދަންމަވައިދެއްވަވައެވެ.
އަދި الرَّحِيمِއަށް ދަންމަވައިދެއްވަވައެވެ.“

ޤުރްއާން ކިޔެވުމުން ލިބޭ ދަރުމަ އިތުރުވުން

ޤުރްއާން ކިޔަވާ މީހާގެ އިޚްލާޞްތެރިކަމުގެ މިންވަރަކަށް، الله سُبحانه وتعالى އޭނާއަށް ދަރުމަ ދެއްވާ ހުއްޓެވެ. ހަމަ އެއާއެކު، ހިތް ހާޟިރުކޮށް އަދި ކިޔުމުގެ އާދާބުތަކާއެކު ވިސްނައި ފިކުރުކުރުމާއެކު ކިޔަވާ ނަމަ، ކިޔެވުމުގެ ދަރުމަ އެތައް ގުނައަކަށް އިތުރުވާނެއެވެ. އޭރުން، އަކުރަކަށް ލިބޭ، ދިހަ ހެޔޮކަން ހަތް ސަތޭކަ ގުނައަށް ވެސް އިތުރުވެދާނެއެވެ.

ޤުރްއާން ކިޔަވާނޭ މިންވަރު

رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަސްޙާބުބެއިންކުރެ ކޮންމެ ޞަޙާބީއަކު ވެސް، އެ ޞަޙާބީބެއިންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުފުދިގެން ބަލައި، ކީރިތި ޤުރުއާނުން ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް، ކޮންމެ ދުވަހަކު ވެސް ކިޔަވައި ވިރުދުވާ ކަމުގައި ވިއެވެ. އަދި އެއިން އެއްވެސް ޞަޙާބީއަކު، ހަމަ ދުވަހަކުވެސް އަވަހަށް ޚަތިމުކުރެއްވުން އާދަކުރައްވައިފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި ތިން ދުވަހަށްވުރެން އަވަހަށް ޚަތިމްކުރުމަކީ، رَسُولُ اللهِ ﷺ ނަހީކުރައްވައިފައިވާ ކަމެއް ކަމުގައި ވާރިދުވެފައި ވެއެވެ.

ޚަތިމު ނުކަޑައި ހިފެން ކިޔެވުން

ކީރިތި ޤުރްއާން ކިޔަވާއިރު، ޚަތިމު ބަހައިގެން ކިޔަވާ ވަރަށްވުރެން ބޮޑުކަން، ޚަތިމު ނުކަޑައި ހިފެން ކިޔަވާއިރު، އެ ކިޔުމާ އެއްކަލަކާމެދު ވިސްނައި ފިކުރުކުރުން ހިތްބާސްކުރުވާ ނަމަ، އެންމެ މާތް އިތުރު ޘަވާބު، ޚަތިމު ނުކަޑައި ހިފެން ކިޔެވުމެވެ. އެހެން ނަމަވެސް، ޚަތިމު ނުކަޑައި ހިފެން ކިޔެވުމާއި، ޚަތިމު ބަހައިގެން ކިޔެވުމާއި، މި ދެ ގޮތް އެއްގޮތަށް ނަމަ، މާތް އިތުރުވެގެން ވަނީ ޚަތިމު ބަހައިގެން ކިޔެވުމެވެ.

ހަތް ވަސީލަތްތައް

ރޯދަވި އަޚުންނާއި އުޚުތުންނޭވެ! ޤިޔާމު ރަމަޟާން ޤިޔާމުލައިލުގެވުމުގައި، ކޮށްފި ދުވަހަކު ފަސް ކޮށްފިފަސް ވަގުތެއް ހޯދަހަކުރެއްވުމާ ގަދައަޑުއްވައި މަސައްކަތްކުރައްވާށެވެ! އަދި ކޮށްފި ދުވަހަކު ފަސް، އެ ދުވަހަކު ޤިޔާމުލައިލުގެވާން ވަރަ މިންވަރެއް ކަނޑައަޅުއްވާށެވެ! އަދި ކޮށްފިޔަށް ކަމެއް ގެންގުޅި ފިއްސަ އެ މިންވަރު ޤިޔާމުލައިލުގެން ދުކޮށްނުފައްވާތޯ ގަދައަޑުއްވައި މަސައްކަތްކުރައްވާށެވެ!

އެހެން، ޤަވާރު ގިނަ އަމަލުތަކެއް ކުރުވުން ކަމުގައި ފިއްސަ، ގެންކަނބަލުން ބަރަކާތްތަކެއް ހޯދުމުގެ އަމަލުތަކަކަށް ކުރުވުން ހުރިހާ ބާރު ފެދިއްޖައި އިސްކުރުވުން ވަނީ، ޤަވާރު މަދު އަމަލެއް ކުރުވުން ކަމުގައި ފިއްސަ، ދާއިމީ ގޮތެއްގައި ކުރުވާ އަމަލުތަކެވެ. ފެށުމަކު، ކޮށްފި ދުވަހަކު ފަސް ޤިޔާމުލައިލުގެވާން ވަރަ މިންވަރެއް ކަނޑައަޅުއްވައިގެން ތިބޭ ޤިޔާމުލައިލުގެވުމުން ގެންދަވަނީކާން، ހަނދުމަފުޅު ނެތިގެން ނުވަތަ އަވަހަށްޖެހުމުގެ ސަބަބުން ނުވަތަ އެ ނޫން ސަބަބަކުން ދިމާވެގެން ނަމަވެސް، އެ ދުވަހަށް ބަދަލުގައި ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ މިންވަރު ޤިޔާމުލައިލުގެވެ ފަހިރަމަ ނުކުރެއްވޭ ގޮތް ފަރުވާދިނުމުގެ ނަމަ، ޖެހިގެން އަންނަ ދުވަހު އެ ބައި ފަހިރަމަކުރައްވާށެވެ ގަދައަޑުއްވައި މަސައްކަތްކުރައްވާށެވެ!

رَسُولُ اللهِ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «مَنْ نَامَ عَنْ حِزْبِهِ أَوْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ فَقَرَأَهُ فِيمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الظُّهْرِ كُتِبَ لَهُ كَأَنَّمَا قَرَأَهُ مِنَ اللَّيْلِ» މާނައީ: "މީހަކު، ކޮށްފި ރޭގަނޑު ބާރަކުން، ޤިޔާމުން ޤިޔާމުވާގޮތަށް މިންވަރު ނުވަތަ އޭގެން ބައެއް ނުކިޔަވައި ނިދިއްޖެ ނަމަ، އެ ނުކިޔަވާ އެއް މިންވަރު ފަޖުރުގެ ނަމާދާއި ދުވަރު ނަމާދާ ދެމެދު ކިޔަވައިފި ނަމަ، ހުއްޓިލީ ލޭ، އެނާ އެ މިންވަރު ރޭގަނޑު ކިޔަވައިފި ކަމަށް ލިޔުއްވާނޭތެވެ."

ވީމާ، ޤުރްއާން ކިޔެވުމުގައި ޚުޝޫޢުތެރިކަންރީ މި ޒަރައިން ކަމުގައި ވާއިރު، އެއްގޮތަކަށް ވެސް، ޞިޔާމީ ޤުރްއާން ކިޔަވައިދިނުމުގެ ނުވަތަ ތަޢުލީމީ މަރުޙަލާތަކުން ކިޔަވައިދިނުމުގެ ނުވަތަ ކިޔަވައިދިނުމާ އާއްމުކޮށްދޭ ވިސްނަވައި ޖުލުކުނުކުރުމުގައި ގޮތަ އެއްވެސް ކަމެއް ނުކުރައްވާށެވެ! ނުވަތަ އެ އާއްމުކޮށްދިނުމާ ދުކުތުމަކަން ބަލަޖުނުކުރުމުގައި ކަމުގައި ވިޔަސް، ނުވަތަ ޞިޔާމީ ޤުރްއާނުން ސިފަނުހަރެގައި ކަމުގައި ވިޔަސް، މި ގޮތަ އެއްވެސް ކަމެއްކުރައްވާށެވެ، ޞިޔާމީ ޤުރްއާން ދުޢާކުރަމު ދިރާސާ ކަމުގައި އަދި ޤުރްއާނުގެ ޝަރީޢަތް ހަނދުމަފަށައިދިނުމުގައި ދިރާސާ ކަމުގައި އަދި ޤުރްއާނަށް ފުރަތަމަސްދީން ދިރާސާ ކަމުގައި، ރަބާ ފުޅަށް އިންތިހާނަށްވާށެވެ!

فَنسْأَلُ اللهَ أَنْ يُوَفِّقَنَا لِتَوْبَةٍ نَصُوحٍ وَأَنْ يَتقَبَّلَ مِنَّا صَالِحَ الأَعْمَالِ وَأَنْ يَتجَاوَزَ عَمَّا فِيهَا مِنْ نَقْصٍ وَزَلَلٍ، وَأَنْ يَجْعَلَ خَيْرَ أَعْمَالِنَا خَوَاتِيمَهَا وَخَيْرَ أَيَّامِنَا يَوْمَ نَلْقَاهُ، وَنَسْأَلُ أَنْ يُقْسِمَ لَنَا مِنْ خَشْيَتِهِ مَا يَحُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَ مَعَاصِيهِ وَمِنْ طَاعَتِهِ مَا يُبَلِّغُنَا بِهِ جَنَّتَهُ وَأَنْ يَغْفِرَ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَأَنْ يُغْنِيَنَا بِحَلَالِهِ عَنْ حَرَامِهِ وَبِفَضْلِهِ عَمَّنْ سِوَاهُ وَأَنْ يَتقَبَّلَ تَوْبَتَنَا وَيَغْسِلَ حَوْبَتَنَا إِنَّهُ سَمِيعٌ مُجِيبٌ وَصَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ وَبَارَكَ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

7 ރަބީޢުލްއާޚިރު 1438
5 ޖަނަވަރީ 2017

ޖަމްޢިއްޔާ ތަރުބިއާ

سُورَةُ الْفَاتِحَة

سُورَةُ الْفَاتِحَةަކީ މައްކީ ސޫރަތެކެވެ. މި ސޫރަތުގައި ވަނީ ބިސްމިއްލާ އާއެކު (7) ހަތް އާޔަތެވެ. އެއީ، (1) އެއް ރުކޫޢެވެ. ތަރު، މި ސޫރަތަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ސޫރަތްތަކުގެ ތެރެއިން ކުރު ސޫރަތެކެވެ. އަދި އެންމެ ގިނައިން ތަކުރާރުކުރާ ކިޔަވާ ސޫރަތެވެ. ކޮންމެ ނަމާދެއްގެ ކޮންމެ ރަކުޢަތެއްގައި ވެސް ކިޔެވުން ފަރުޟުވެގެންވާ ސޫރަތެވެ. މި ސޫރަތަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ އެންމެ ފުރަތަމަ ސޫރަތެވެ. އަދި ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ އެންމެ ފުރަތަމަ ސޫރަތަށް، فَاتِحَةُ الْكِتَابِ ގެ ނަމުން ނަންދެވިފައި ވަނީ، އެ ސޫރަތުން ކީރިތި ޤުރުއާން ފެށިގެންވާ ހެންވެއެވެ.

އެހެންކަމުން، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ސޫރަތްތަކުގެ ތަރުތީބުން ލިޔާ މިހަރު، ފުރަތަމަ ލިޔާން ފެށުނީ އެ ސޫރަތުންނެވެ. އަދި، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ސޫރަތްތަކުގެ ތަރުތީބުން ކިޔަވާ މިހަރު، ފުރަތަމަ ކިޔަވާން ފެށުނީ ވެސް އެ ސޫރަތުންނެވެ. ނަމަވެސް، އެ ސޫރަތަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ސޫރަތްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ފުރަތަމަ ބާވައިލެއްވުން ސޫރަތެއް ނޫނެވެ. މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވުނީ سُورَةُ الْمُدَّثِّرِ އަށް ފަހުގައެވެ.

އަދި މި ސޫރަތަށް ގިނަ އެތައް ނަންތަކެއް ވެއެވެ. އެ ނަންތަކުގެ ތެރޭގައި، فَاتِحَةُ الْكِتَابِ (ފޮތުގެ ފެށުން) أُمُّ الْكِتَابِ (ފޮތުގެ އަސްލު) السَّبْعُ الْمَثَانِي (ގިނަގިނައިން ތަކުރާރުކުރެވޭ ހަތް އާޔަތް) سُوْرَةُ الْحَمْدِ (އެންމެހައި ޙަމްދުތަކާއި ތަޢުރީފުގެ ސޫރަތް) سُورَةُ الصَّلَاةِ (ނަމާދުގެ ސޫރަތް) އަދި الْوَاقِيَةُ (ރައްކާތެރިކަމާއި ސަލާމަތްކަން ދެނިވި ސޫރަތް) މި ނަންތަކެއް ހިމެނެއެވެ.

މި ސޫރަތް ފެށިފައި ވަނީ، اللهُ ﷻ އަށް ހަމްދާއި ތަޢުރީފު ދެންނެވުމުގެ ސިފަފުޅަކުންނެވެ. އެ ސިފަފުޅަކީ، އެ إِلٰهُގެ މަތިވެރިވަންތަކަމާއި، މާތްވަންތަކަމާއި، ކިބްރިޔާވަންތަކަން ބަޔާންކުރުމުގެ ސިފަތަކުގެ ތެރެއިން ސިފަފުޅެއްކަމުގައިވާ «الْحَمْدُ لِلَّهِ» މި ސިފައެވެ. ވުމާއެކު، މި ސޫރަތަކީ އެ ސިފައިން ފެށިފައިވާ ފަސް ސޫރަތުގެ ތެރެއިން އެއް ސޫރަތެވެ. އަނެއް ހަތަރު ސޫރަތަކީ: سُورَةُ الْأَنْعَامُ އާއި، سُورَةُ الْكَهْفُ އާއި، سُورَةُ سَبَأ އާއި، سُورَةُ فَاطِر އެވެ.[1]

އަދި، الله ﷻ ގެ ރިވެތި އިސްމުފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން، اللهُ މި އިސްމުފުޅާއި، الرَّحْمٰنُ މި އިސްމުފުޅާއި، الرَّحِيمُ މި އިސްމުފުޅާއި، މި ތިން އިސްމުފުޅު މި ސޫރަތުގައި އައިސްފައި ވެއެވެ. ވީމާ، ޖުމްލަ ޤުރުއާނުގައި މި ސޫރަތުގައި ހިމެނީ، އިސްލާމް ދީނުގެ އަސްލުތަކާއި ގަވާއިދުތަކުގެ ވާހަކައެވެ.

އިސްލާމީ ޢަޤީދާގެ އަސްލުތަކުގެ ތެރެއިން، الله ﷻ ގެ ރިވެތި އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކަށް އީމާންވުމާއި، އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވުމުގެ ވާހަކައެވެ. الله ﷻ ގެ ބަންދަގީކަން ކުރެއްވުމާއި، އެ إِلٰهُގެ ބަންދަގީކަމުގައި ދުޢާ ކަންނަވައި، ހުރިހާ ކަމެއްގައި ވެސް، އެ إِلٰهُގެ ބަންދަގީކަމުން އެހީއާއި މަދަދަށް އެދި ކަންނަވައި، ހުރިހާ ކަމެއްމަށް، އެ إِلٰهަށް ޚާލިޞްކުރުމުގެ ވާހަކައެވެ.

އަދި ބައެއް މީހުންގެ މަގަށް މަގުދައްކަވައި، އެ މަގުން އިސްތިޤާމަތުގެ ތަރުޖަމާ ކުރެއްވި، އެ إِلٰهُގެ ބަންދަގީކަން ކުރެއްވުމަށް ޚާލިޞްކޮށް، އެ މަގުގައި ސާބިތުކަން ކުރެއްވުން އެދި، އެ إِلٰهُގެ ބަންދަގީކަމުގައި ދެންނެވުމުގެ ވާހަކައެވެ.

1- مَوْقِعُ الْمُصْحَفِ الْإِلِكْتُرُونِي - التَّعْرِيفُ بِالسُّوَر

އަދި އެ ބައެއްގެ މައްޗަށް، الله ﷻ ކޯފާލެއްވި ޔަހޫދީންނާއި، އެ إِلٰهُ ގެ މަގުން އެއްކިބާވެ މަގުފުރެދުނު ނަޞާރާއިންނާ އަދި އެ ދެބައިމީހުންނާ އެއްގޮތްވެގެން އުޅޭ މީހުންގެ ގޮތްތަކުން އެއްކިބާވެ އުޅުމުގެ މަގު ތަރުޙީބުދެއްވުން އަދި، އެ إِلٰهُ ގެ ބަންދަގީގައި ދެމިހުރުމުގެ ވާހަކައެވެ. އަދި ރަސޫލުންނާއި، ނަބިއްޔުންނާއި، ޞިއްދީޤުންނާއި، ޝަހީދުންނާއި، ޞާލިޙުން ހިނގެވި މަގުން ހިނގުމުގެ ތަޢުލީމުދެއްވުން އެދި، الله ﷻ ގެ ބަންދަގީގައި ދެމިހުރުމުގެ ވާހަކައެވެ.

އަދި، އިސްލާމީ ބައެއް އުންމަތްތަކުގެ ވާހަކައާއި، ބާއްޖަވެރިންގެ ދަރަޖަތަކާއި، އަބާއްޖަވެރިންގެ ދާއިމީ ގޮތުގެ ވާހަކަ މި ސޫރަތުގައި ވެއެވެ. އަދި الله ﷻ އަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި، އެ إِلٰهُ އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައްތައްކޮށް ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ، ހަމައެކަނި އެ إِلٰهُ އަށް އަޅުކަންކުރުމަށް މި ސޫރަތުގައި އަމުރުކުރައްވާފައި ވެއެވެ.[2]

ކުރު، މި ސޫރަތުގެ ކުރީކޮޅުގައި ވަނީ، الله ﷻ އަށް ޙަމްދުކުރާ ޘަނާވާން ގޮތާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ރުބޫބިއްޔަތުވަންތަކަމާއި، ރަޙްމާނުވަންތަކަމާއި، ޢަދުލުވަންތަކަމާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަޙީމުވަންތަކަމާއި، މަލިކުވަންތަކަމާއި، އޯގާވަންތަކަމުގެ ބޮޑުކަމާއި، ނިޢުމަތްވަންތަކަމުގެ ވާހަކައެވެ. ކުރީކޮޅުގައި ވަނީ، الله ﷻ ގެ އަގާ، ޝާނާގެ ސާބިތުވަންތަ إِلٰهُ ގެ އުލޫހިއްޔަތުވަންތަކަން ޘާބިތުކުރުން، އެ إِلٰهُ އަށް އަޅުކަންކުރުން، ދުޢާކުރުން، އެ إِلٰهُ ގެ ބަންދަގީގައި މުސާޢަދަ ދަންނަވާން ގޮތެވެ.[3]

2- مَوْقِعُ الْمُصْحَفِ الْإِلِكْتُرُونِي - التَّعْرِيفُ بِالسُّوَر
3- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدُ عَلِي الصَّابُونِي

ދަންނާށެވެ! މައްކީ ސޫރަތްތަކަކީ، رَسُولُ اللهِ ﷺ ހިޖުރައަށް ވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވުނު ކޮށްދެ ސޫރަތްތަކެވެ. މަދަނީ ސޫރަތްތަކަކީ، رَسُولُ اللهِ ﷺ ހިޖުރައަށް ވަޑައިގަތުމަށް ފަހު ބާވައިލެއްވުނު ކޮށްދެ ސޫރަތްތަކެވެ.

ފަހެ، މައްކީ ސޫރަތްތަކުގެ ތެރެއިން ގިނަ ސޫރަތްތަކަކީ ކުރު ސޫރަތްތަކެކެވެ. ޖުމްލަ ގޮތެއްގައި މައްކީ ސޫރަތްތަކުގައި ވަނީ، އިސްލާމް ދީނުގެ ޢަޤީދާ ގުޅޭ ވާހަކަތަކެވެ. اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކުގައި އަރައިގަންނުވުމާއި، އާޚިރަތް ދުވަހާއި، އެ ދުވަހުގައި ހިނގާނެ ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަތަކެވެ.

މައްކީ ސޫރަތްތަކުގައި، އެ ވާހަކަތައް ޖުމްލަ ގޮތެއްގައި އައިސްފައިވާ ސަބަބަކީ، ޤުރްއާން ބާވައިލެއްވިފައި ވަނީ އަރަބީންގެ ތެރެއިން ބަސްދޮރުންތެރިކަމުން އެންމެ ކުޅަދާނަ އެންމެ ފަސާހަތްތެރި މީހުންގެ ކަމުގައި ވާތީ، އެ ވާހަކަތައް އެބައިމީހުންނަށް ރަނގަޅަށް ވިސްނޭނެތީއެވެ.

މަދަނީ ސޫރަތްތަކުގެ ތެރެއިން ގިނަ ސޫރަތްތަކުގައި ޝަރުޢީ ޙުކުމްތައް ތަފްޞީލުކޮށް އައިސްފައި ވެއެވެ. އެ ސޫރަތްތަކުގައި، މުސްލިމުންގެ އިޖުތިމާޢީ ޙަޔާތާއި، ނަސާރާއިންނާއި، އެ ޔަހޫދީން މިހުނާ ވެސް މުޤާބިލުވުމުގައި ވެއެވެ. އަދި اللهُ ﷻ އަށް އަޅުކަންކުރާނެ ގޮތާއި، ޖިހާދާއި ކުރުމުގެ ގުޅުމުގައި މުޢާމަލާތުކުރުން ނަވާރިދުމަކާއި، ރަނގަޅުކަމާއި، ސިޔާސަތާއި، ބިންމަތީގައި އިސްލާމީ ވެރިކަމެއް ޤާއިމު ކުރުވުން އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ތަފާތު ހުކުމްތައް އެ ސޫރަތްތަކުގައި ކަނޑައަޅުއްވައިފައި ވެއެވެ.

ވަނީ، މި ސޫރަތުގެ އިތުރުކަމާއި މާތްކަމާ ބެހޭ ޙަދީޘް، أَبُو سَعِيدٍ رَافِعُ بْنِ الْمُعَلَّى رضي الله عنه ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. رَافِعُ بْنِ الْمُعَلَّى ވިދާޅުވިއެވެ. رَسُولُ اللهِ ﷺ ތިމަންނާއަށް ވިދާޅުވެއްވިއެވެ. «أَلاَ أُعَلِّمُكَ أَعْظَمَ سُورَةٍ فِي الْقُرْآنِ قَبْلَ أَنْ تَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ»، فَأَخَذَ بِيَدِي، فَلَمَّا أَرَدْنَا أَنْ نَخْرُجَ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّكَ قُلْتَ: «لَأُعَلِّمَنَّكَ أَعْظَمَ سُورَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ» قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، هِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي، وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الَّذِي أُوتِيتُهُ»[4]

މާނައީ: "ތިބާ މިސްކިތުން ނުކުމެވަޑައިގަތުމުގެ ކުރީގައި، ކީރިތި ޤުރުއާނުގައިވާ އެންމެ މަތިވެރި ސޫރަތަކީ ކޮބައިކަން ތިބާއަށް ވިދާޅުދީފާނަންތޯއެވެ؟" ދެން، މި ވަގުތުގައި ބަޔާންކުރެއްވުމަށް ވަނީ، ތިމަންގެ އަތްމަތީގައި އެ ޙަޟްރަތު ހިފުއްވިއެވެ. އެއަށްފަހު، ތިމަންމެންނަށް މިސްކިތުން ނުކުމެވުމާ ކައިރިވުމުން ތިމަން ދަންނަވާލީމެވެ.

"ޔާ اللهُ ގެ ރަސޫލާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ކީރިތި ޤުރުއާނުގައިވާ އެންމެ މަތިވެރި ސޫރަތަކީ ކޮބައިކަން އަޅުގަނޑަށް އުނގަންނަވައިދެއްވާނޭ ކަމުގައި، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވީމު ނޫންތޯއެވެ؟" ރަސޫލާ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. "އާދެ، ﴿الْحَمْدُ لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ﴾ މި ސޫރަތެވެ. އެ ސޫރަތަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތަކުގެ ތެރެއިން ގިނަގިނައިން ތަކުރާރުކުރެވޭ ހަތް އާޔަތެވެ. އަދި މާތްކަމާއި އިތުރުކަން ބޮޑު ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ އެހެނިހެން އާޔަތްތައް ވެސް، ތިމަން ރަސޫލާއަށް ދެއްވުނެވެ."

4- صَحِيحُ الْجَامِعِ لِلْإِمَامِ الْبُخَارِي

ކަޢުބު އިބުނު ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ހުށަހަޅައިދެން، أُبَيُّ بْن كَعْبٍ رضي الله عنه، سُورَةُ الْفَاتِحَة ކިޔަވައިލެއްވުމުން ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ. «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، مَا أُنْزِلَ فِي التَّوْرَاةِ، وَلَا فِي الْإِنْجِيلِ، وَلَا فِي الزَّبُورِ، وَلَا فِي الْفُرْقَانِ مِثْلُهَا، إِنَّهَا السَّبْعُ الْمَثَانِي، وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الَّذِي أُعْطِيتُ»[5]

މާނައީ: "ތިމަން ރަސޫލާގެ ފުރާނަ ހުރި، އެ ﷲގެ އަތްޕުޅުގައިވާ، ﷲގެ ޤަސަމްކުރަމެވެ. ތައުރާތުގައި ވެސް، އިންޖީލުގައި ވެސް، ޒަބޫރުގައި ވެސް އަދި، ފުރުޤާނުގައި ވެސް، سُورَةُ الْفَاتِحَةَ އާއި އެއްވަރު ސޫރަތެއް ނާރުއްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެ ސޫރަތަކީ، ފުރުޤާނުގެ ޢަޒީމް އާޔަތްތަކާއި ތަކުރާރުވާ ހަތް އާޔަތެވެ. އަދި ޤަދަރުވެރި ޤުރުއާން ވެސް، ފުރުޤާނުގެ ޢަޒީމް ޤުރުއާން ވެސް، ތިމަން ރަސޫލާއަށް ދެއްވުނީއެވެ."

ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنه ވިދާޅުވިކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ. «بَيْنَمَا جِبْرِيلُ قَاعِدٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، سَمِعَ نَقِيضًا مِنْ فَوْقِهِ، فَرَفَعَ رَأْسَهُ، فَقَالَ: «هَذَا بَابٌ مِنَ السَّمَاءِ فُتِحَ الْيَوْمَ لَمْ يُفْتَحْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ، فَنَزَلَ مِنْهُ مَلَكٌ، فَقَالَ: هَذَا مَلَكٌ نَزَلَ إِلَى الْأَرْضِ لَمْ يَنْزِلْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ، فَسَلَّمَ، قَالَ: أَبْشِرْ بِنُورَيْنِ أُوتِيتَهُمَا لَمْ يُؤْتَهُمَا نَبِيٌّ قَبْلَكَ: فَاتِحَةُ الْكِتَابِ، وَخَوَاتِيمُ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، لَنْ تَقْرَأَ بِحَرْفٍ مِنْهُمَا إِلَّا أُعْطِيتَهُ»[6] މާނައީ: "އެއް ދުވަހަކު، جِبْرِيلُ عليه السلام ވަޑައިގެން، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހުގައި އިންނަވަނިކޮށް، جِبْرِيلُ عليه السلام ގެ އިސްމަތީގެ ދިމާ މަތިން ވަރަށް ގަދަ އަޑެއް އިވުނެވެ.

5- مُسْنَدُ الْإِمَامِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَل وَصَحَّحَهُ الْأَلْبَانِي
6- صَحِيحُ الْإِمَامِ مُسْلِم

އެ ހިނދު، جِبْرِيلُ عليه السلام ގެ އިސްތަށިފުޅު މައްޗަށް އުފުއްލަވައިލެއްވުމަށް ފަހު، ވިދާޅުވިއެވެ. އެ އިވުނީ، އުޑުގެ ދޮރުފޮޅެއް މިއަދު ހުޅުވުނު އަޑެވެ. އަދި މިއަދު ނޫނީ، އެ ދޮރުފޮޅު ޒަމާނެއްގައި ވެސް ނުހުޅުވެއެވެ.

ދެންފަހު، އެ ދޮރުފޮޅުން މަލާއިކަތަކު ފައިބައިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެ ހިނދު، جِبْرِيلُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. މި ހުންނެވީ، ބިމަށް ފައިބައިވަޑައިގެންނެވި މަލާއިކަތާއެވެ. މިއަދު ނޫނީ، ދުވަހަކު ވެސް، އެ މަލާއިކަތާ ބިމަށް ފައިބައިވަޑައިގެންފައެއް ނުވެއެވެ. އެ ހިނދު، އެ މަލާއިކަތާ ވަޑައިގެން ސަލާމްކުރެއްވިއެވެ.

އަދި رَسُولُ اللهِ ﷺ އާ މުޚާޠަބުކުރައްވައި ވިދާޅުވިއެވެ. ތިބާއަށް ދެއްވިގެންވާ ދެ ނޫރާ މެދުގައި އުފާކުރައްވާށެވެ! އެއީ، އިބަ ރަސޫލާގެ ކުރިން އެއްވެސް ނަބިއްޔަކަށް ދެއްވުނު އެއްޗެއް ނޫނެވެ. އެއީ، فَاتِحَةُ الْكِتَابِ އާއި، سُورَةُ الْبَقَرَة ގެ ފަހު ތި އާޔަތެވެ. ފަހު، އެ އާޔަތްތަކުގައިވާ އެންމެ ޙަރުފެއް، އިބަ ރަސޫލާ ކިޔަވައިލެއްވިޔަސް، އޭގައިވާ މަޠުލޫބު ދަރަޖަ، އިބަ ރަސޫލާއަށް ލިބިވަޑައިގެން ނުވާނެހުއްޓެވެ. އަދި ދުޢާކުރައްވާ އިރުވެސް، އެ ދުޢާގެ މަޠުލޫބު ލިބިވަޑައިގެން ނުވާނެހުއްޓެވެ.“

سُورَةُ الْفَاتِحَة ކިޔެވުމަކީ، ޖިސްމާނީ ބަލިތަކަށް ޝިފާ ލިބޭ ކަމެއް ކަން ސުންނަތުންނާއި ތަޖުރިބާއިން ސާބިތުވެއެވެ. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: نَزَلْنَا مَنْزِلًا، فَأَتَتْنَا امْرَأَةٌ فَقَالَتْ: إِنَّ سَيِّدَ الْحَيِّ سَلِيمٌ، لُدِغَ، فَهَلْ فِيكُمْ مِنْ رَاقٍ؟ فَقَامَ مَعَهَا رَجُلٌ مِنَّا، مَا كُنَّا نَظُنُّهُ يُحْسِنُ رُقْيَةً، فَرَقَاهُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فَبَرَأَ، فَأَعْطَوْهُ غَنَمًا، وَسَقَوْنَا لَبَنًا، فَقُلْنَا: أَكُنْتَ تُحْسِنُ رُقْيَةً؟ فَقَالَ: مَا رَقَيْتُهُ إِلَّا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ قَالَ فَقُلْتُ: لَا تُحَرِّكُوهَا حَتَّى نَأْتِيَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

فَأَتَيْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: «مَا كَانَ يُدْرِيهِ أَنَّهَا رُقْيَةٌ؟ اقْسِمُوا وَاضْرِبُوا لِي بِسَهْمٍ مَعَكُمْ». [7]

މާނައީ: أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيّ ﵁ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. އެ ސަހާބީ ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންމެން ހުރީ ދަތުރުއެއްގެ މަތީގައި ކޮންމެވެސް ތަނަކަށް ފޭބިމުއެވެ. އެ ވަގުތު އެ ތަނަށް އަންހެނަކު އައެވެ. އަދި އެ އަންހެން މީހާ ބުންޏެވެ. "މި ސަރަހައްދުގެ ވެރިޔާގެ ގަޔަށް ބިޗުފަދަ ކަކަޅާ އެއްޗެއްގެ ވިހަ ކައްޓާ ހެރިއްޖެއެވެ. ތިޔަ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ރުޤްޔާކުރާ މީހަކު ވޭހެއްތޯ؟"

ދެން، އެ އަންހެނުން މީހާ އެކު ތިމަންމެންގެ ތެރެއިން ކޮންމެވެސް ބޭފުޅަކު ވަޑައިގަތެވެ. އަދި އެ ބޭފުޅާ، ރުޤްޔާކުރައްވާން ފުރިހަމަކަމަށް ދެންވަޑައިގަންނަވާ ބޭފުޅަކު ކަމަކަށް ތިމަންމެން ހީއެއް ނުކުރަމެވެ. ދެން، އެ ބޭފުޅަކު ވަޑައިގެން ސޫރަތުލް ފާތިޙާ ކިޔަވައިދެއްވާ ރުޤްޔާކުރެއްވިއެވެ. ދެން، ކަނިހަރި ވިހަވެފައިވާ މީހާއަށް ޝިފާލިބި އެ ބަލި ފަސޭހަވިއެވެ.

އަދި އެ ކަމަށް ޙައްޤު އެ ބޭފުޅަކަށް ބަކަރިތަކެއް ދިނެވެ. އަދި އޭގެ އިތުރަށް ތިމަންމެން ބޯން ކިރު ވެސް ދިނެވެ. ދެން، އެ ތަނަށް ވަޑައިގެން ރުޤްޔާކުރެއްވި ސަހާބީއަށް ތިމަންމެން ދަންނަވީމެވެ. "ރުޤްޔާކުރައްވާން ތީބާ ދަންނަވައިގަންނަވަނީތޯއެވެ؟" ދެން އެ ސަހާބީ ވިދާޅުވިއެވެ. "ސޫރަތުލް ފާތިޙާ ކިޔަވައި އިތުރު އެއްޗެއް ތިމަން ނުކިޔަމެވެ." ދެން، އެ ތަނުގައި ތިއްބެވި ސަހާބީންނަށް ތިމަން ދަންނަވަމެވެ. "رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހަށް ދެވަޑައިގެން އެބައިމީހުން ދިން ބަކަރިތަކަށް އެއްވެސް ގޮތެއް ނުހަދައްވާށެވެ!"

7- صَحِيحُ الجَامِعِ لِلْإِمَامِ الْبُخَارِي وَصَحِيحُ الْإِمَامِ مُسْلِم

ދެންފަހެ، ތިމަންގެންނަށް މަދީނާއަށް އާދެވުނުން، رَسُولُ الله ﷺ ގެ އަރިހަށް ތިމަންގެން ދިޔައީމެވެ. އަދި އެ ހިނދު ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ، އެ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ތިމަންގެން ދެންނެވީމެވެ.

ދެން، އެ ކަން އެ ގޮތަށް ކުރައްވާން އެނގިވަޑައިގެންނެވި ކަލާ ގެތު އަޖާއިބުވެވަޑައިގެން ހުންނަވައި، ކަލޭ އިޙުދު ރަސޫލާ ބަރިޔާކުރައްވިއެވެ. “سُورَةُ الْفَاتِحَة އަކީ ރުޤްޔާއެއް ކަން އެ ސަބަބީއަށް އެނގިވަޑައިގަތީ ކިހިނެއްތޯއެވެ! އެ ބަހަރުމަށް ބަހާލާށެވެ! އަދި އެއިން ބައެއް، ތިމަން ރަސޫލާއަށް ވެސް ދޫކޮށްލާށެވެ!”

سُورَةُ الْفَاتِحَة ކިޔުމަކީ، الله ﷻ ގެ ބަސްތަކުގައި ބަސްދަންނަވައި ދުޢާ ދަންނަވާ ކަމެކެވެ. أَبُو هُرَيْرَة رضي الله عنه ރިވާކުރައްވައިފައިވާ ޙަދީޘެއްގައި އައިސްފައި ވެއެވެ. رَسُولُ الله ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. الله ﷻ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. «قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، فَإِذَا قَالَ الْعَبْدُ: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ قَالَ اللهُ تَعَالَى: حَمِدَنِي عَبْدِي، وَإِذَا قَالَ: ﴿الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ قَالَ اللهُ تَعَالَى: أَثْنَى عَلَيَّ عَبْدِي، وَإِذَا قَالَ: ﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ قَالَ: مَجَّدَنِي عَبْدِي، فَإِذَا قَالَ: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ قَالَ: هَذَا بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، فَإِذَا قَالَ: ﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ قَالَ: هَذَا لِعَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ» [8]

މާނައީ: “ތިމަން إلٰهއާއި ތިމަން إلٰهގެ އަޅާ ދެމެދު، ތިމަން إلٰه ވަނީ، سُورَةُ الْفَاتِحَة ހަމަހަމައަށް ދެ ބައިކޮށްލައްވައިފައެވެ. އަދި، ތިމަން إلٰهގެ އަޅާ، ތިމަން إلٰهގެ ބަސްތަކުގައި އެދި ދަންނަވާ ކަމެއް، ތިމަން إلٰهގެ އަޅާއަށް، ތިމަން إلٰه ދެއްވައިދެއްވާހުށީމެވެ.

8- صَحِيحُ الْإِمَامِ مُسْلِم

ފަހެ، الله ﷻގެ އަޅާ ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ މި ކަލިމަ ކިޔުއްވުމުން، الله ﷻ ވިދާޅުވެއްވާނެއެވެ. ތިމަން إِلٰهުގެ އަޅާ ތިމަން إِلٰهަށް ހަމްދުދަންނަވައިފިއެވެ. ދެން، الله ﷻގެ އަޅާ ﴿الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ މި ކަލިމަ ކިޔުއްވުމުން، الله ﷻ ވިދާޅުވެއްވާނެއެވެ. ތިމަން إِلٰهުގެ އަޅާ، ތިމަން إِلٰهަށް ތަޢުރީފާއި ޘަނާދަންނަވައިފިއެވެ. ދެން، الله ﷻގެ އަޅާ ﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ މި ކަލިމަ ކިޔުއްވުމުން، الله ﷻ ވިދާޅުވެއްވާނެއެވެ. ތިމަން إِلٰهުގެ އަޅާ، ތިމަން إِلٰهުގެ މަތިވެރިވަންތަކަން ބޮޑުކޮށްފިއެވެ. ދެން، الله ﷻގެ އަޅާ ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ މި ކަލިމަ ކިޔުއްވުމުން، الله ﷻ ވިދާޅުވެއްވާނެއެވެ. މި ކަލިމަ، ތިމަން إِلٰهުގެ އަޅާއާއި ތިމަން إِلٰهާ ދެމެދުގައި އޮތް ކަމެކެވެ. އަދި، ތިމަން إِلٰهުގެ އަޅާއަށް އޭނާ އެދޭ ކަމެއް ލިބޭނެއެވެ. ދެން، الله ﷻގެ އަޅާ ﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ މި ކަލިމަ ކިޔުއްވުމުން، الله ﷻ ވިދާޅުވެއްވާނެއެވެ. މި ކަން މިއޮތީ، ތިމަން إِلٰهުގެ އަޅާއަށް ޚާއްޞަވެއެވެ. އަދި ތިމަން إِلٰهުގެ އަޅާއަށް އޭ އަޅާ އެދޭ ކަމެއް ލިބޭނެއެވެ."

أَبُو هُرَيْرَةَ رضي الله عنهގެ އަރިހުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. رَسُولُ اللهِ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِأُمِّ الْقُرْآنِ فَهِيَ خِدَاجٌ هِيَ خِدَاجٌ هِيَ خِدَاجٌ غَيْرُ تَمَامٍ» فَقِيلَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ: إِنَّا نَكُونُ وَرَاءَ الْإِمَامِ؟ فَقَالَ: «اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ»[9] މާނައީ: "މީހަކު، سُورَةُ الْفَاتِحَة ނުކިޔަވައި ނަމާދެއް ކުރެއްޖެ ކަމުގައި ވާނަމަ، ފަހެ، އެ ނަމާދަކީ އުނިވެއްޖެއެވެ. އެ ނަމާދަކީ އުނިވެއްޖެއެވެ. އެ ނަމާދަކީ އުނިވެއްޖެއެވެ. ފުރިހަމައަކަށް ނުވެއެވެ." ދެން އެ ހިނދު، أَبُو هُرَيْرَة رضي الله عنهއަށް ދަންނަވަނީއެވެ. "ތިމަންމެން، އިމާމާގެ ފަހަތުގައި ތިބޭއިރު، سُورَةُ الْفَاتِحَة ކިޔަވާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟" ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިބާގެ ހިތުން ތިޔަ އެ ސޫރަތް ކިޔަވާށެވެ."

9- صَحِيحُ الْإِمَامِ مُسْلِم

މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވުން

عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ﵁ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ކަމުގައި، الْإِمَامُ الْوَاحِدِي ނަޤުލުކުރެއްވިއެވެ. رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ މައްޗަށް ވަޙީ ބާވައިލައްވާން ފެއްޓެވިގޮތަ ވަނީ، އެ ރަސޫލާ، ގެކޮޅުން ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާ ހިނދު، «يَا مُحَمَّدُ» މި ގޮވައިލުން ކިޔައި، އެ ސަރިބައެން ގޮވައިލާ އަޑު އިވިވަޑައިގަންނަވާ ކަމުގައި ވިއެވެ. ފުރަތަމަ، އެ ގޮވައިލުން ގޮވައިލާ އަޑު އިވިވަޑައިގަންނަވާ ހިނދު، ބިރުގެން ފިލާވަޑައިގަންނަވައެވެ.

ދެން، އެ ޚަބަރު وَرَقَةُ بْنُ نَوْفَلُ އަށް ވިދާޅުވަޑައިގަތުމުން ކަލޭ އިށީނދެ ރަސޫލާއަށް ދެންނެވިއެވެ. "އެ ގޮތަށް، މިބައަށް ގޮވައިލާ އަޑު އިވިވަޑައިގެންނެވިނަމަ، އެ ތަނުގައި ހިފަހައްޓަވާ، އެ ދެންނެވާ އެއްޗެއް އަޑު ރަނގަޅަށް އަޑުއައްސަވާށެވެ ބަލާ ފިލާވަޑައިނުގެން، ސާބިތުވެވަޑައިގެން ހުންނަވާށެވެ."

عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِب ވިދާޅުވިއެވެ. وَرَقَةُ بْنُ نَوْفَلُ ގެ އެ ވަސިއްޔަތަށް ފަހު، އެއްފަހަރަކު ކަލޭ އިށީނދެ ރަސޫލާ ގޮވައިލުން ނުކުމެވަޑައިގަތުމުން ހިނދު «يَا مُحَمَّدُ» މި ގޮވައިލުން ކިޔައި، އެ ރަސޫލާއަށް ގޮވައިލެއްވުން، ޖަވާބުގައި «لَبَّيْكَ» މި ގޮތަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އެ ގޮތަށް ވިދާޅުވުމުން ދެންނެވުނެވެ. "މިބަސް ވިދާޅުވާށެވެ!" «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ» މާނައީ: "اللهُ ފިޔަވައި ޙައްޤުގޮތުގައި އަޅުކަމް ކުރެވޭނެ އިލާހަކު ނެތްކަމަށް ތިމަންކަލޭގެ ހެކިދެމެވެ. އަދި مُحَمَّدُ ﷺ އީ، اللهُ ގެ ރަސޫލާކަމަށް ވެސް އަޅު ހެކިދެމެވެ." ދެން، އެބަސް ދެންނެވުނެވެ. "މިބަސް ވިދާޅުވާށެވެ!" ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ﴿الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ ﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ މިހެން ގޮސް سُورَةُ الْفَاتِحَة ނިމެންދެން ކިޔައިދެއްވުނެވެ.[10]

10- تَفْسِيرُ الْوَسِيطُ لِلْإِمَامُ الْوَاحِدِي

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿١﴾

﴿1﴾ اللهُ ﷻ ގެ އިސްމުފުޅުގެ ބަރަކާތުން ފަށަމެވެ. އެއީ، اللهُ ﷻ ގެ ރަޙްމަތުން ވާގިއެދިގެން، މި އަޔާ ކުރާން މި ގަސްތުކުރާ ހުރި ބަޔަކު ނިމުމަކަށް ފާނަތުން އެ ކަމުގައި ދިމާކުރުމުގެ ހަޤީ ތައުފީޤުދެއްވުމައި، މި ބަރަކަތް ގެނުވުމަކަށްވުން އެދި ބާރުދެއްވާށެވެ. اللهُ ﷻ އީ، އެ إِلٰهަކީ ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ އަޅުގަނޑުމެންގެ، ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ އަޅުގަނޑުމެންގެ، އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކަށް ރަޙްމަތްލައްވާ އިލާހެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި މުއުމިނުން، އެ إِلٰهަކީ ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ އަޅުގަނޑުމެން، އާޚިރަތުގައި ޚާއްޞަކޮށް ރަޙްމަތްލައްވާ إِلٰهެވެ.

ދަންނާށެވެ! ކޮންމެ ކަމަކާއި ކުރިމަތިލާ ފަރާތުން، اللهُ ﷻ ގެ ނަންފުޅުގެ ބަރަކާތުން ފަށައިގަނެވޭ، އެ إِلٰهުގެ ރަޙްމަތުން އެދިގެން ފަށައިގަތުމަށެވެ.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «أَوَّلُ مَا نَزَلَ جِبْرِيلُ عَلَى مُحَمَّدٍ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ اسْتَعِذْ، قُلْ: أَسْتَعِيذُ بِالسَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، ثُمَّ قَالَ: قُلْ: ﴿بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ﴾[11]

މާނައީ: اللهُ ﷻ އެ ދެއްވައިފައިވާ ނިޢުމަތްތަކުގެ ތެރެއިން އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވިއެވެ.

"مُحَمَّدُ ﷺ ގެ އަރިހަށް، جِبْرِيلُ عليه السلام އެންމެ ފުރަތަމަ ފައިބައިވަޑައިގެންނެވި ހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ مُحَمَّدُ ﷺ އެވެ! ތަޢައްވުޛުކިޔަވާން އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ވިދާޅުވާށެވެ! އެންމެ ގާތްކަމާއި އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ސުބްޙާނަހޫގެ ނަޞީޙަތްތަކުން ސަލާމަތްވުމަށް ރަޙްމަތުން ބަލައި، ދެން ވިދާޅުވިއެވެ. ފަހެ މާތް މަސައްކަތެއް އެއްސަވައިދޭށެވެ އަދި ދެން ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭ މާތްވެ ދެނެވޮޑިގެންވާ إِلٰهުގެ ބަރަކާތުން މި އަޔާ ތަޢައްވުޛުކިޔަވާ ފިޔަވަޅުއަޅާށެވެ."

11- تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلإِمَامِ مُحَمَّدِ بْنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي

އުއަންގަވަރު، جِبْرِيلُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. "އަދި ވިދާޅުވާށެވެ! ރަޙްމާންވަންތަ އަދި ރަޙީމުވަންތަ الله سبحانه وتعالى ގެ އިސްމުފުޅުގެ ބަރަކާތުން އަޅު ފަށަމެވެ." ދިއެވެ.

ވީމާއެކު، ކޮންމެ ހެޔޮ ކަމެއް ކުރުން ފަށައިގަންނައިރު ބިސްމި ކިޔުމަކީ އިސްތިޢާނަތްކޮށްފައި، رَسُولُ اللهِ ﷺ ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. «كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِبِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ؛ فَهُوَ أَبْتَرُ»[12] މާނައީ: "އެ ކަމެއްގެ ނަތީޖާ ރަނގަޅުވެގެން ނުދާނެ ކޮންމެ ހެޔޮ ކަމެއް ބިސްމިގެ ބަރަކާތުން ނުފަށާނަމަ، އެ ކަމަކީ އުނިކަމެއް ބަރަކާތެއްނެތް ކަމެކެވެ." އެހެންކަމުން، މުސްލިމު ލިޔާންފެށިޔަސް ވެސް ﴿بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ﴾ އިންނެވެ. އަދި ލިޔުއްވި ރަސްރަސްކަލުންނާއި އަމީރުންނަށް، رَسُولُ اللهِ ﷺ ފޮނުއްވި ލިޔުއްލި ފޮތްކޮޅުތަކުގައި، ސިޓީފުޅުތަކުގައި، ލިޔުއްވި ލިޔުއްލި ފަށުއްވައިފައި ވަނީ ﴿بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ﴾ އިންނެވެ. އަދި ސަބާގެ ރަނިކަމަށް بَلْقِيس އަށް، سُلَيْمَانُ عليه السلام ސިޓީފުޅު ލިޔުއްވި އިރު އެ ސިޓީފުޅު ފެށްޓެވީ ވެސް ﴿بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ﴾ އިންނެވެ.[13]

ދަންނާށެވެ! سُورَةُ التَّوْبَة ފިޔަވައި، ހުރިހާ ޤުރްއާނުގެ އެހެނިހެން ސޫރަތްތައް ފަށާއިރު، ބިސްމި ލިޔުއްވައިފައި ވޭ، އެ ސޫރަތްތައް ފަށާއިރު، ބިސްމި ލިޔުމާއި ކިޔުމަކީ، މުސްތަޙައްބު ކަމަކަށް ވާނެއެވެ. ނަމަވެސް، سُورَةُ التَّوْبَة ފަށާއިރު، ބިސްމި ލިޔުއްވައިފައި ނުވޭ، އެ ސޫރަތް ފަށާއިރު، ބިސްމި ލިޔުމާއި ކިޔުމަކީ މަކްރޫހު ކަމަކަށް ވާނެއެވެ. ޝަރުޢުކޮށްފައެވެ. ބިސްމިއަކީ سُورَةُ النَّمْلُ ގެ އާޔަތެއްގެ އެއްބައެވެ.[14]

12- قَالَ الْهِنْدَاوِي فِي كَشْفِ الْخَفَاءِ أَنَّ الْحَدِيثَ حَسَنٌ وَقَالَ الْإِمَامُ ابْنُ بَازٍ أَنَّ الْحَدِيثَ مِن بَابِ الْحَسَنِ لِغَيْرِهِ
13- شَرْحُ الْأُصُولِ الثَّلَاثَةِ لِلشَّيْخِ الْعَلَّامَة مُحَمَّدِ بْنِ الْعُثَيْمِين
14- فَتَاوَى الْإِمَامِ ابْنِ بَازٍ

އަދި ބިސްމިއްލާ، سُورَةُ التَّوْبَةَ ގެ އާޔަތެއް ނޫންކަމާމެދު ހުރިހައި އިލްމުވެރިން ވެސް އެއްބަސްވެވަޑައިގެންފައި ވެއެވެ. ނަމަވެސް، ބިސްމިއްލާ، އެހެން ސޫރަތްތަކުގެ އާޔަތެއްކަމާ މެދު އިލްމުވެރިންގެ ރައުޔު ތަފާތުވެގެން ވެއެވެ. ބައެއް އިލްމުވެރިންގެ ނަޒަރުގައި، ބިސްމިއްލާ ހަމައެކަނި سُورَةُ النَّمْلُ ގެ އާޔަތެއްގެ އެއްބައެވެ. އަނެއްބައި އިލްމުވެރިންގެ ނަޒަރުގައި، ބިސްމިއްލާ سُورَةُ الْفَاتِحَةُ ގެ ފުރަތަމަ އާޔަތެވެ. އަދި سُورَةُ النَّمْلِ ގެ އާޔަތެއްގެ އެއްބައެވެ. އަނެއްބައި އިލްމުވެރިންގެ ނަޒަރުގައި، ބިސްމިއްލާ سُورَةُ التَّوْبَة ފިޔަވައި އެހެން ކޮންމެ ސޫރަތެއްގެ ފުރަތަމަ އާޔަތެވެ. އަދި سُورَةُ النَّمْل ގެ އާޔަތެއްގެ އެއްބައި ވެސް މެއެވެ. الْإِمَامُ الشَّافِعِي ގެ ރައުޔަކީ ވެސް މިއެވެ.

ކޮންމެއަކަސް، ބިސްމިއްލާ މެދު އިލްމުވެރިންގެ ރައުޔު ތަފާތުވެފައި ވިޔަސް، ބައެއް ދިރާސާތަކުގައި سُورَةُ التَّوْبَة ފިޔަވައި ކޮންމެ ސޫރަތެއްގެ ކުރީގައި ބިސްމިއްލާހުން ސާބިތުވެފައި، އަނެއްބައި ދިރާސާތަކުގައި ބިސްމިއްލާހުން ސާބިތުވެފައި ނުވާތީއެވެ. ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު، އެއިން ކޮންމެ ދިރާސާއަކަށް ޢަމަލުކުރުމުގައި ވިއަސް އެ ދިރާސަކުން ސަވާބު ލިބޭނެއެވެ.[15]

ބިސްމިގައިވާ ތަރްކީބުތަކުގެ ތަފްޞީލުން އެކިއެކި ތަރްކީބުގެ މާނަ ތިރީގައި މި ވަނީއެވެ. އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުގައި، (بِسْمِ اللهِ) މި އިބާރާތުގައި މިވާ (ب)އަކީ، އެހީއާއި ވާގިދިނުމުގެ މާނައިގައި ބޭނުންކުރާ (ب)އެވެ. (اسْمُ) މި ތަރްކީބުގެ މާނައަކީ ނަމެވެ. (اللهُ) މިއީ، ހަމައެކަނި الله ﷻ ގެ ޒާތުފުޅުގެ ޚާއްޞަ ނަންފުޅެކެވެ.[16] ދެން، (ب)ގެ ތަޢައްލުގު އަނެއް ތަރްކީބު ގުޅިގެންވަނީ (بِسْمِ اللهِ) މި އިބާރާތާއެވެ.

15- مُذَكِّرَةٌ فِي أُصُولِ الْفِقْهِ لِفَضِيلَةُ الشَّيْخ مُحَمَّدِ الْأَمِينِ الشَّنْقِيطِي

16- تَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ جَمِيل دِيدِي

މާނައަކީ، اللهُ سبحانه وتعالى ގެ ޖަލީލުވި ޒާތުފުޅުގައި އެ ޒާތުފުޅުގެ ސިފަފުޅުތަކާ ކާމިލު ސިފަފުޅުތަކުން ބަރަކާތާއި ވާގިއްލާ ބާރުލިބިގެން، އެ إِلٰهُ ގެ އިސްމުފުޅުން ފަށަމެވެ. މިއެވެ.

ބާރަށްވުރެ ފަރާތުން، (اللهُ) މި އިސްމުފުޅަކީ، ހަމައެކަނި اللهُ سبحانه وتعالى ގެ ޚާއްޞަ ނަމެއް އިސްމުފުޅެކެވެ. ވީމާ، އެ އިސްމުފުޅު އެއްވެސް މަޚްލޫޤަކަށް ކިޔުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! (اللهُ) މި އިސްމުފުޅު ނެގިފައި ވަނީ (الإِلٰهُ) މި އިސްމުންނެވެ. ޢަރަބި ބަހުގައި (الإِلٰهُ) މި އިސްމު ބޭނުންކުރެވެނީ، ޙައްޤު ގޮތުގައި ވިޔަސް، ބާޠިލު ގޮތުގައި ވިޔަސް ޢިބާދަތްކުރެވޭ ކޮންމެ އެއްޗަކަށެވެ. ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު ވެސް (الإِلٰهُ) މި އިސްމު ޚާއްޞަވެގެން މުސްލިމުންގެ ދެކުމުގައި އަސްލުގައި ވަނީ، ހަމައެކަނި، އެ ޙައްޤުން އަޅުކަންކުރެވޭނީ، اللهُ سبحانه وتعالى އަށެވެ.

(الرَّحْمٰنُ އާއި الرَّحِيْمُ އާއި) މި ދެ އިސްމުފުޅަކީ، (رَحْمَة) މި ކަލިމައިން ނެގިފައިވާ ދެ އިސްމުފުޅެވެ. (رَحْمَة)ގެ މާނައަކީ އޯގާތެރިކަމެވެ. ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު ވެސް، (الرَّحْمٰن) މި އިސްމުފުޅުގެ މާނަ، (الرَّحِيْم) މި އިސްމުފުޅުގެ މާނައިންވެސް މާ ތަނަވަސްވެގެން ވެއެވެ. (الرَّحْمٰن) މި އިސްމުފުޅުގެ މާނައަކީ: އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކުންނަށް، ދުނިޔޭގައި ކާފިރުވެސް ނިޢުމަތްތަކުން ދެއްވާ ރަޙްމަތްވަންތަ إِلٰهُ އެވެ. (الرَّحِيْم) މި އިސްމުފުޅުގެ މާނައަކީ: އާޚިރަތުގައި ހަމައެކަނި މުއުމިނުންތަކުންނަށް ޚާއްޞަ ރަޙްމަތްވަންތަ ރަޙުމްކުރައްވާ إِلٰهُ އެވެ. ދަންނާށެވެ! اللهُ سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް (رَحْمٰن) މި އިސްމުފުޅު ނިސްބަތްކޮށްގެން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ.[17]

17- شَرْحُ الْأُصُولِ الثَّلَاثَةِ لِلشَّيْخِ الْعَلَّامَة مُحَمَّدِ بْنِ الْعُثَيْمِينِ

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾

﴿2﴾ އެންމެހައި ޙަމްދާއި، ޘަނާއާއި، ތަޢުރީފު ޙައްޤުވެގެން ވަނީ، ހަމައެކަނި ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި، الله ﷻ އަށެވެ. (الْحَمْدُ) މި ލަފްޒުގެ މާނައަކީ ޙަމްދުކުރުއްވުމެވެ. ޙަމްދަކީ، ޙަމްދުކުރެވޭ ފަރާތުގެ ރިވެތިކަމާއި، ފުރިހަމަކަމާއި، މާތްކަމުގެ ޞިފަތަކުން، ތަޢުރީފުކުރުން އެވެ، ގަދަރުކުރުމުގައި ދަރުމަވެރިކަމާ ހިތުގައި ޘަނާކިޔުމެވެ. އަދި ނިޢުމަތްތަކުގެ ޝުކުރުގައި ވިޔަސް ނުވަތަ ނިޢުމަތްތަކުގެ ޝުކުރުގައި ނޫނަސް ޙަމްދުކުރެވިދާނެއެވެ. ޙަމްދުކުރެވޭނީ ހަމައެކަނި ދުލުންނެވެ. ނަމަވެސް، ޝުކުރުކުރުމަކީ ހިތާއި، ދުލުންނާއި، ހިތުންނާއި، ގުނަވަންތަކުން ވެސް ޝުކުރުކުރެވިދާނެއެވެ. އަދި، الله ﷻ އަށް އަޅުގަނޑުން ޝުކުރުކުރަނީ، އެ إِلٰه އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެއްވާ ނިޢުމަތްތަކަށް ޓަކައެވެ. ކޮންމެއަކަސް، ޙަމްދުކުރެވޭނީ ހަމައެކަނި الله ﷻ އަށެވެ. އަދި އެންމެ މަތިވެރި ޘަނާއާއި ޝުކުރު ޙައްޤުވެގެން ވަނީ، ހަމައެކަނި އެ إِلٰه އަށެވެ. [18]

(لِلَّهِ) މި ޢިބާރާތުގައި މިވާ (ل)ގެ މާނައަކީ އަށެވެ. (اللّٰهُ) މި އިސްމުއްޝަރީފު، މިގެ ކިޔުމަށް ވެސް ޢާންމުކުރެވިފައިވާ ނަމެއްނޫން، ހަމައެކަނި، الله ﷻ ގެ ޚާއްޞަވެގެން ޢަރަބި އިސްމުއްޝަރީފެވެ. ފުރާޅާ (لِلَّهِ) މި ޢިބާރާތުގެ މާނައަކީ، الله ﷻ އަށެވެ.

(رَبِّ الْعَالَمِينَ) މި ޢިބާރާތުގައި މިވާ ދެ ލަފްޒުގެ މާނައަކީ: الله ﷻ އީ އެންމެހައި ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި إِلٰه އެވެ.

(الرَّبُّ) މި އިސްމުއްޝަރީފަކީ، الله ﷻ ގެ ރިވެތި ނަންފުޅުތަކުން (الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى)ގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އިސްމުއްޝަރީފެކެވެ. މި އިސްމުއްޝަރީފުގެ މާނައަކީ: "އެންމެހައި ޢާލަމްތަކުގެ ވެރިޔާ" މިއެވެ.

18- أيْسَرُ التَّفاسِيرِ لِلشَّيْخِ أَبِي بَكْرٍ الْجَزَائِرِي

އެހެންކަމުން، މި އިސްތިޢުމާލު ބޭނުންކުރެވެނީ، އެންމެހައި މަޚްލޫޤާތުތަކާ ވެރި އަދި ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގެ ހުރިހާ ކަމެއް ތަދުބީރުކުރައްވައި ބަލަހައްޓަވާ އަދި ހަމައެކަނި އެ ވެރިޔާއަށް އަޅުކަންކުރުން ހައްގުވެގެންވަނީ، ﷲ ﷻ އަށެވެ. މިގޮތުން، ﷲ ﷻ ނޫން އެހެން އެއްޗެހި ވެރިޔަކަށް އެ އިސްތިޢުމާލު ނިސްބަތްކުރުން ހުއްދަވަނީ، އެހެން ނަމަވެސް ގުޅުވައިގެންނެވެ. މިސާލަކަށް، رَبُّ الْبَيْتِ މި ގޮތަށްއިން ބޭނުން ހުއްދަވެއެވެ. މި އިބާރާތުގެ މާނައަކީ: "ގޭގެ ވެރިޔާ" މިއެވެ.

(الْعَالَمِين) މި ލަފްޒަކީ (الْعَالَمُ) މި ލަފްޒުގެ ޖަމްޢުއެވެ. (الْعَالَمِين) މި ލަފްޒަކީ، ﷲ ﷻ ފިޔަވައި އެހެން ހުރިހާ މަޚްލޫޤާތަށް ނިސްބަތްކޮށް އާންމުގޮތެއްގައި ބޭނުންކުރެވޭ ލަފްޒެކެވެ.[19] އަދި ޚާއްޞަ ގޮތެއްގައި ބެހިގެންވާ ކޮންމެ މަޚްލޫޤަކަށް (الْعَالَمُ) މި ލަފްޒު ބޭނުންކުރެވެއެވެ. މިސާލަކަށް، މަލާއިކަތުންގެ ޢާލަމު، ޖިންނީންގެ ޢާލަމު، އިންސީންގެ ޢާލަމު، މި ގޮތަށްއިން ވަކިވަކި، އެ ޚާއްޞަ މަޚްލޫޤުތަކަށް ނިސްބަތްކޮށްގެން އެ ލަފްޒު ބޭނުންކުރެވެއެވެ.[20] އަދި އެ އާލަމުތަކުގެ ތެރެއިން ކޮންމެ އާލަމަކަށް ބޭނުންވާ ދީނީ ކަންތައްތައް އަދި އާލަމަކަށް ބޭނުންވާ ކަންތައްތަކާ ގުޅިގެން ތަފާތުވެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުގައި (الْعَالَمُ)ގެ ޖަމްޢު (الْعَالَمِين) މި ލަފްޒު ގެންނަވައިދެއްވައި ވަނީ، ﷲ ﷻ ގެ ރުބޫބިއްޔަތުވަންތަކަމުގެ ފުރިހަމަކަން ބާރުއަޅުއްވުމަށެވެ. އަދި ﷲ ﷻ އީ (رَبُّ الْعَالَمِين) ކަމަށް ވުމުން، އެންމެހައި މަޚްލޫޤުންނަށް ބޭނުންވާ ހުރިހާ ކަމެއްގައި ތަދުބީރުކުރައްވައި، އެ މަޚްލޫޤުންގެ ބޭނުންތައް ފޯރުކޮށްދެއްވާ ގޮތް މަޚްލޫޤުންނަށް ތަފާތުވެއެވެ.

19- أيْسَرُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ أَبِي بَكْرِ الْجَزَائِرِي

20- تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلإِمَامِ مُحَمَّدِ بْنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي

ވިހާ، اللهُ ﷻ ބޭއްވި ދެއްވައިދެއްވާ އިންސީނުންނާއި ޖިންނިން، އެ ކަލާނގެ ދީނު ވިސްނައި ދިރިއުޅުއްވި ނަމަ، އެ إِلٰهُގެ ރުބޫބިއްޔަތްވަންތަކަމާއި، އުލޫހިއްޔަތްވަންތަކަން ޤަބޫލުކުރުން، އެންމެހައި އިންސީނުންނާއި ޖިންނިން ކުރާ ހުރިހައި އަޅުކަމެއް، އެ إِلٰهަށް ޚާއްޞަކުރަން ޖެހޭނެއެވެ.[21]

އަދި ދަންނާށެވެ! ކަންތައް ހުރި ބަޔާންކޮށްދިނަ ގޮތުގައިން ކަމަށް ވީމާ އެކު، އިންސީނުންނާއި ޖިންނިންގެ ތެރެއިން، އިސްލާމް ދީނުގެ އިތުން ބޭރުވެގެންނަ އެންމެހައި އުޅުއްދުންތެރިންނަށް ޖަޒާދޭނެއެވެ.[22]

ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ۝٣

﴿3﴾ اللهُ ﷻ އީ، އެ إِلٰهަކީ ޔާރަޙްމަތްގަދަ ރަޙްމަތްތެރިއާއި، ޔާރަޙްމަތްގެއްވަ ރަޙްމަތްތެރިއާއި، އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކުންނަށް ދުނިޔޭގައި ކުރިއަށް ނިޢުމަތްތަކައް ދެއްވާ ރަޙްމާނުވަންތަ إِلٰهެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އުޅުން އިރު، އެ إِلٰهަކީ ޔާރަޙްމަތްގަތް ރަޙްމާނަން، އާޚިރަތުގައި ނުހަނު ހެޔޮވަންތަ ރަޙީމުވަންތަ إِلٰهެވެ. އަދި ބިސްމިލާގެ މާނައިގައި ބަޔާންކޮށްދެވުނު ގޮތަށިން، (الرَّحْمٰنُއާއި الرَّحِيمُއާއި) މި ދެ އިސްމުތަކަކީ (رَحْمَة) މި ކަލިމައިން ނެގިފައިވާ ދެ އިސްމުތަކެވެ. މާނައަކީ ވެސް، (الرَّحْمٰن) މި އިސްމުތަކުގައި އެކުލެވޭ، އެ إِلٰهގެ ރަޙްމަތްވަންތަކަން އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކުންނަށް ޢާންމުވާ ސިފައިތަކެއް ވެއެވެ. اللهُ ﷻ އީ، رَحْمٰنُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُއެވެ.[23] އެހެންކަމުން، ދުނިޔޭގައި އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކުންގެ މައްޗަށް، އެ إِلٰهُ ރަޙްމަތްވަންތަވެވޮޑިގެންވެއި، އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކުންގެ ބޭނުންތައް ފުއްދަވައި ދެއްވައެވެ.

21- تَفْسِيرُ أَسْمَاءِ اللهِ الْحُسْنَى لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي
22- الْمُعْجَمُ الْوَسِيطُ
23- مُصَنَّفُ الْإِمَامِ ابْنِ أَبِي شَيْبَة

އަދި އާޚިރަތް ދުވަހުން، ޖަޒްހުވުޓި ގޮތުގައި އަންނާނެ ހަލާކުތަކުންގެ ބިރުސާޅުތަކުން
އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ރަޙްމަތްތެރިވެވޮޑިގެންނެވުމެވެ. (الرَّحِيم) މި އިސްމުފުޅުގައި
އެކުލެވިގެންވާ ރަޙްމަތްތެރިކަން ހާއްސަވެގެން ވަނީ، ހަމައެކަނި الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް
ކިޔަމަންތެރި މުއުމިނުންނަށެވެ. އެހެންކަމުން، އާޚިރަތް ދުވަހުން، އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް
ރަޙްމަތްތެރިވެވޮޑިގެންނެވުމާއި، އެބައިމީހުންގެ ކުށްފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވައި،
އެބައިމީހުންނަށް ބަދަލުދެއްވުމެވެ.

ދަންނާށެވެ! الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އީ، އެ إِلٰهއަށް ޢިބާދަތްކުރަން ހައްގުވާނީ، ޢިބާދަތްކުރަން
ހައްގުވާނީ، އަންނާނެ ހަލާކުތަކުން ދުނިޔޭގައި ކުރިމަތިވާ ނުރައްކާތަކުން
ދެމުވާ، ރަޙްމާނުވަންތަ إِلٰهއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އުޅޭން އިރު، އެ إِلٰهއަށް
ޢިބާދަތްކުރަން ހައްގުވާނީ، އާޚިރަތުގައި ނުހަނު އޯގާވަންތަ ރަޙީމުވަންތަ إِلٰهއެވެ.
ފަހެއްނު، އެ إِلٰهގެ ރަޙްމަތަށް ބޭނުންވާކަމުގެ ޝުޢޫރު ޢިބާދަތްކުރާ މީހުންގެ ހިތުގައި އުފެދި،
އެ ކަން އެބައިމީހުންގެ ބަދަލުން ސާބިތުވާން ޖެހެއެވެ. އަދި، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އީ، އަންނާނެ
ބިރުވެރިކަމުގެ ވެރި رَبُّ ކަމުގައި ވާއިރު، އެ إِلٰهގެ ހިތްވަރުވެރިކަން ހިތަށްވެދި،
އަންނާނެ ޢިބާދަތުން ވެސް، އެ إِلٰهއަށް ބިރުވެތިވާން ޖެހެއެވެ.[24] އެހެންކަމުން،
އެ إِلٰهގެ ޢަދުލުވެރިކަމަށް ޢިބާދަތްކުރާ، ނަފްސުތަކުގެ ކިބައިގައި ދުނިޔޭގައި ދުރުވެވޭން،
އިސްތިޢާނަތް ދީ އާޚިރަތުން ނުރައްކާ ބޭނުން ބާރު ލިބެއެވެ.

مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴿٤﴾

﴿4﴾ الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އީ، ޢުޤޫބާތުގެ ޖަޒާދޭ ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމާއި، އެ ޖަޒާދޭ ދުވަހާ އެކަނި
ތަޢާލާއާ ހިސާބުގެ ދުވަހުގެ ވެރި إِلٰهއެވެ.

24- تَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلإِمَامِ ابْنِ كَثِيرٍ

އެހެންނަމަވެސް، އެ ދުވަހުގެ ހުރިހައި ކަމެއްގެ ހާއްސަވާ މިލްކުވެގެން ވަނީ، ހަމައެކަނި اللهُ ﷻ އަށެވެ. އެ ކަން އެންގެވުމުގެ ގޮތުން، އެ ދުވަހުން، އެ إِلٰهُ ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ. ﴿لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ﴾[25] މާނައީ: "މިއަދު، ރަސްކަމާއި ވެރިކަން މިލްކުވާ ހާއްސަވެގެން ވަނީ ކޮން ފަރާތަކަށްހެއްޔެވެ؟" މި ފަރުމާން ވަޙީކުރައްވައި ސުވާލުކުރެއްވުމުން އެ ސުވާލަށް ޖަވާބުދޭނޭ ހަމަ އެއްވެސް ފަރާތެއް، އެ ދުވަހަކު ނުވާނެއެވެ.

ދެން، އެ ސުވާލުގެ ޖަވާބުގައި، ހުދު އެ إِلٰهُ ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ. ﴿لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾[26] މާނައީ: "ހަމައެކަނި އެއްކައުވަންތަ، ގަދަފަދަވަންތަ، ޤަހުރުވެރިވަންތަ، اللهُ ﷻ އަށެވެ." ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، ހުރިހައި ރަސްކަމަކާއި ވެރިކަމެއް ހާއްސަވާ މިލްކުވެގެން ވަނީ، ގަދަފަދަވަންތަ اللهُ ﷻ އަށެވެ. ސަބަބުކަމުންނެވެ. اللهُ ﷻ އީ، އެ إِلٰهُގެ ހަމަކުރުވުމާއި އިރާދަފުޅާގައިގެން ގެނބި، އެއްވެސް ކަމެއް ކަމުންގައި ނުހިނގާ އަދި ހުކުމްތަކުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެވޭގޮތާ، އެއްކައުވަންތަ إِلٰهُ އަށެވެ.[27]

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ۝٥

﴿5﴾ އަޅުގަން އަޅުކަންކުރަނީ އަދި ކުރާނީ ވެސް، ހަމައެކަނި، ތިޔަ إِلٰه އަށެވެ. އަދި އަޅުގަން ވާގިއެދުނީ އަދި އެދޭނީ ވެސް، ހަމައެކަނި، ތިޔަ إِلٰهُގެ ހަޟްރަތުންނެވެ. އަދި ހުރިހައި އަޅުކަމެއް އަޅުގަން ޚާލިޞްކޮށްކުރަނީ އަދި ކުރާނީ ވެސް، ހަމައެކަނި، ތިޔަ إِلٰهَ އަށެވެ. އަދި، ތިޔަ إِلٰهُ ނޫން ފަރާތަކަށް އަޅުގަން އަޅުކަމެއް ނުކުރާނަމެވެ. އަދި، ތިޔަ إِلٰهُގެ ހަޟްރަތުން ފިޔަވައި އަޅުގަން ވާގިއެއް ނޭދޭނަމެވެ.

25- سُورَةُ غَافِرٍ: 16
26- سُورَةُ غَافِرٍ: 16
27- تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلإِمَامِ مُحَمَّدِ بْنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي

ހުރިހައި ކަމެއްގެ ވަނީ، ހަމަ إِلٰهُގެ ބާރުވެރިވަންތަކަމުގެ ދަށުގައެވެ. އެއިން ކަމެއްގެ ތެރެއިން، ޚަރްދަލްގެ މިންވަރު ވިޔަސް، އެހެން އެއްވެސް ޒާތަކަށް މިލްކުވެގެންނެއް ނުވެއެވެ. 28 ބަޔާންވެރިޔާ މާނައަކީ އިސްތިޢާނަތްކުރުމެވެ، މި އާޔަތުގެ ތަފުސީރުގައި، ابْنُ عَبَّاس ﵁ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. “އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّއެވެ. އަހަރެމެން، ހަމަ إِلٰهُ، އެއްކައުވަންތަކުރަމުއެވެ. އަދި އަހަރެމެން ބިރުވެތި ވަނީ، ހަމައެކަނި ހަމަ إِلٰهُއަށެވެ. އެހެން އެއްވެސް ޒާތަކަށް ނޫނެވެ.

އަދި، ހަމަ إِلٰهُއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގައްޔާއި އަހަރެމެން ކުރާ އުންމީދުގައި ކަންކަމުގައި އަހަރެމެން ވާގިއެދުމަށް އަދި އެދޭނީ ވެސް، ހަމައެކަނި ހަމަ إِلٰهُގެ ޙަވާލުވަމުންނެވެ.” 29

ދަރިންނާވެ! ޙަޤީޤީ ބަހުގައި الْعِبَادَة މި ލަފްޒުގެ މާނައަކީ އަޅުކަންކުރުމެވެ. އަޅުކަމަކީ، الله ﷻ ރުހިވޮޑިގަންނަވާ އަދި ލޯބިވެވޮޑިގަންނަވާ ކޮންމެ ބަހަކާއި އިސްތާރި ސަރީޙަކަމުގައި ބާޠިނު ނަމެވެ. އެއީ، ކުރާ ބަސްތަކާއި، ބޭރު އަދި ހިތުގައި ކޮންމެ ސަބަބު ނިޔަތްތެރި ކަމުގައި ވިޔަސް ވެއެވެ.30 އަދި ކޮންމެ އަޅުކަމެއްގެ ޝަރުޠުތަކެއްވޭ، الله ﷻގެ ވަޙީކުރެއްވި ގޮތަށް ކަމެއް ކުރުމަކީ އެ އަޅުކަން ވާނީ އެއީ، ކަމަށް އިޚުލާޞްތެރިވެ ހާދަވީ ގޮތުން، އެ އަޅުކަމެއް ގޮތަށްވުމެވެ.31 ޙަޤީޤީ ބަހުގައި الْعِبَادَة މި ލަފުޒު ނެގިފައި ވަނީ، الْعُبُودِيَّة މި ލަފުޒުންނެވެ. الْعُبُودِيَّةގެ މާނައަކީ، ނިކަމެތިކަމާއި ދެރަވެތިކަމުގެ ނިހާޔަތެވެ.32

28- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
29- تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلإِمَامِ مُحَمَّدِ بْنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي
30- الْعُبُودِيَّةُ لِشَيْخِ الْإِسْلَامِ ابْنِ تَيْمِيَة
31- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمٰنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ السَّعْدِي
32- الْمُعْجَمُ الْوَسِيطُ

ވީމާ، الله ﷻ އަށް ބިރުވެތިވުމާ، ހާލު، ލޯބިވެރިކަމާއި، ދަށުވެރިކަމާއި، މަތިވެރިކަމާ އެކު، ކާންމު ދިނުމެވެ، އެ إِلٰه އަށް އަޅުކަންކުރާނީކަމެވެ.[33]

އަދި ވާޖިބުވެގެންވާ، އަޅުކަމުގެ ޝަރުޠަކީ ހިތުން ކަމެއް ކަމުގައި ވުމާ އެކު ވެސް، މި އާޔަތުގައި ވާޖިބުވާގޮތް ކުރިއަށް އަޅުކަން އިސްކުރުމުގައި ވަނީ، ކާންމު އަޅުކަމެއް ކުރުމަށް، الله ﷻ ގެ ވާޖިބާ ޙަޤީގަތް ކަމުގައިވާތީއެވެ.[34]

ދަންނާށެވެ! އައްކަޅުވަނީ الله ﷻ ގެ ހިތަވައި، އެހެން އައްވަސް ޖަހާތަކަން އައްވަސް އަޅުކަމް ކުރުން ހުއްދަވެގެންނުވާކަން މި އާޔަތުން ދަނގަޅަށް އެނގި ސާބިތުވެއެވެ.[35]

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾

﴿6﴾ އަޅުގަނޑުމެން ސީދާ ތެދު މަގު ދައްކަވައި، އެ މަގުން ހިނގުމުގެ ތައުފީޤު އަޅުގަނޑުމެން ދެއްވައި، މިއީ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލުންގެ ދީނުގައި ޤާއިމުވުން ދަންނަން، އެ މަގުގައި އަޅުގަނޑު ޘާބިތުކަމާ ސާބިތުކަމްވާނަދޭވެ![36]

ދަންނާށެވެ! ސީދާވެގެންވާ ތެދު މަގަކީ އިސްލާމް ދީނުގެ ތެދު މަގެވެ. ވީމާ، އެ ދީނުގައި އަންގަވައިދެއްވާ ގޮތަށް ޢަމަލު ކުރުން ކާންމު ވިޔަކަންވެ، الله ﷻ ގެ ރިޟާ ލިބުމަށް ގެނބުވެ، ސުވަރުގެއަށް ވަސީލަތްވާން ކަން ކަނަވަރުވެ.[37] އަޅުގަނޑުމެން އެ ދީން އުނގަންނަވައި ދެއްވައި އެ މަގުން ހިނގާނެ ގޮތުގެ އިރުޝާދުދެއްވި، ނަބިއްޔާއި ރަސޫލުކަން ޚަވާލުކުރެއްވި ރަސޫލާ مُحَمَّد ﷺ އެވެ.

33- إِعْلَامُ الْمُوَقِّعِينَ عَنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ لِلْإِمَامِ ابْنِ الْقَيِّم
34- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي
35- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
36- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
37- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي

އެހެންކަމުން، އެ ދީން މަތީ ސާބިތުވެ ތިބުމުން ވެސް، އަޅުގަނޑުމެން ބާރުޖެހިކަން ލިބޭނޭ ހަމަ އެއްވެސް އެހެން ގޮތެއް ނެތެވެ.[38]

الْهِدَايَة މި ލަފްޒުގެ މާނައަކީ ތެދު މަގެވެ. ތެދު މަގު ލިބުނީ ދެ ގޮތަކަށެވެ. އެއް ގޮތަކީ، ތެދުމަގުން ހިނގުމުގެ ތައުފީޤު ލިބުމެވެ. ތައުފީޤު ދެއްވުމަކީ، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް ހާއްސަވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ނަބިއްޔާ، އެ إِلٰهُ ހިދާޔަތްދެއްވަނީ ކާކަށް އަޅުގަނޑު، ތެދުމަގުން ހިނގުމުގެ ތައުފީޤު، އެ إِلٰهُ ދެއްވައެވެ. އެހެނީ ހަމައެކަނި ވިސްނުން، އަޅުގަނޑުމެންގެ ހިތްތަކަށް ތެދުމަގުގެ ވަހްދާނިއްޔަތު ބެހެއްޓެވެނީ ވެސް، ހަމައެކަނި اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެވެ. އެ ކަމަށް އިސްލާމްދީނަށް ހިދާޔަތްދެއްވުމަކީ، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީއަށް ދެއްވުމެވެ. ﴿إِنَّكَ لاَ تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ...﴾[39] މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ތިބާ ރަސޫލާ ލޯބިވާ މީހަކަށް، ތިބާ ރަސޫލާއަކަށް ތެދުމަގުގެ ހިދާޔަތް ނުދެއްވޭނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް، އެ إِلٰهُ ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ." މި އާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވައި އެ ވަނީ، ތެދުމަގުން ހިނގުމުގެ ތައުފީޤު ލިބުން ކަމެވެ.

ހިދާޔަތުގެ އަނެއް ގޮތަކީ، هِدَايَةُ الدِّلاَلَةِ وَالْإِرْشَادُ އެވެ. އެއީ، މިސްކީނުންނަށް ތެދު މަގު ދައްކަވައި އެ މަގުން ހިނގާނޭ ގޮތުގެ އިރުޝާދުދެއްވުމެވެ. އެހެންކަމުން، ރަސޫލުންނަކީ، އެ ރަސޫލުންނާ ތަބާވި އިލްމުވެރިންނަކީ، އިސްލާމް ދީނަށް ގޮވާ ކަންތަށް މީހަކު ވިސް، މިސްކީނުންނަށް ހިދާޔަތުގެ މަގު ދައްކައި އިރުޝާދުދޭ މީހުންނެވެ. އެ ކަމަށް އިސްލާމްދީނަށް ގޮވައިލެއްވުމަށް، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަހީކުރެއްވީ ވެސް އެވެ.

﴿وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾[40]

38- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلاَمِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

39- سُورَةُ الْقَصَصِ: 56

40- سُورَةُ الشُّورَى: 52

މާނައީ: "އަދި އިބަ ރަސޫލާ ދިޔަ މަގުދައްކަވައިން، ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގުގައި ކަނޑައަޅުއްވާ ކަމަށެވެ."

އަދި ހިދާޔަތު ދިނުން ދެ ގޮތަކަށް، ﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ މި އާޔަތުން ދަލީލު ދެއެވެ.[41] އެހެނީ، ހިދާޔަތަށް މަގު ދައްކަވައިދެއްވުން ތައުފީޤުދެއްވަނީ، ހަމައެކަނި ﷲ ﷻ އެވެ. އަދި ތެދުމަގު ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް ބަޔާނާ، މީސްތަކުންގެ ގާތަށް ރަސޫލުން ފޮނުއްވީ، ﷲ ﷻ އެވެ.

ދަންނާށެވެ! ޔަގީނުން ބުރަކޮޅު الصِرَاطُ المُسْتَقِيمُ އަކީ، އެއްވެސް ގޮތަކުން ނުހި ސީދާ ތެދަށް ދާނޭ މަގެވެ. އެހެންކަމުން، މި އާޔަތުގައި މިވާ الصِرَاطُ المُسْتَقِيمُ ގެ މުރާދަކީ، އިސްލާމް ދީނެވެ.[42] އެހެނީ، އެ ދީނެވެ މަގަކީ، އެއްވެސް ގޮތަކުން ނުވާ ސީދާ ތެދުމަގެވެ.

صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧﴾

﴿7﴾ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކީ، އިބަ إِلٰهُ އެ ފަރާތްތަކަށް ނިޢުމަތްދެއްވި ރަސޫލުންނާއި، ނަބިއްޔުންނާއި، ޞިއްދީޤުންނާއި، ޝަހީދުންނާއި، ޞާލިޙުންގެ މަގެވެ. އެ މަގަކީ، ޙައްޤުގެ މަގު އެނގި ޢިލްމު ލިބި އެ މަގުން ނުހިނގާ ސަބަބުން، އިބަ إِلٰهُ އެ ކޯފާވި ބަޔަކު ކާފިރުންގެ މަގާއި ޚިލާފު މަގެވެ. އަދި ޙައްޤުގެ މަގު ނޭނގުމުގެ ސަބަބުން، މަގުފުރެދިގެންދިޔަ މީހުންގެ މަގާއި ޚިލާފު ނަމަ ޚާއްސަ ގޮތެވެ.[43]

41- تَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلْإِمَامِ ابْنِ كَثِيرٍ
42- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي
43- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي

ދަންނާށެވެ! الله ﷻ އެ ހަދާއްމަކަން ނިޢުމަތްދެއްވި ރަސޫލުންނާއި، ނަބިއްޔުންނާއި، ޞިއްދީޤުންނާއި، ޝަހީދުންނާއި، ޞާލިޙުންނާއި، މި ހުރިހައި ބޭކަލުންގެ ސީދާމަގުންނާ ތުރުމުގައި ދާނދިވުމަށެވެ. މި ކަމަށް އިސްތިޤާމަތްތެރިވުމާއި، الله ﷻ ވަޢުދުކުރައްވައިފައެވެ. ﴿وَمَنْ يُطِعِ اللهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقاً﴾[44]

މާނައީ: "އަދި، الله ﷻ އާއި، އެ إِلٰهُގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ މީހާ ދަންނާށެވެ! ދެން، އެ މީހާ ވާނީ، الله ﷻ އެ ބަރަކަތް ނިޢުމަތް ދެއްވި މީހުން ކަމުގައިވާ ނަބިއްޔުންނާއި، ޞިއްދީޤުންނާއި، ޝަހީދުންނާއި، ޞާލިޙުންނާ އެކުގައެވެ. އަދި އެކުގައި އުޅުމަށް، އެއީ ރަހުމަތްތެރިވާ ރަނގަޅު ބައެކެވެ."

މި އާޔަތުގައި ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ގޮތުން، ރަސޫލުންނާއި، ނަބިއްޔުންނާއި، ޞިއްދީޤުންނާއި، ޝަހީދުންނާއި، ޞާލިޙުންނަކީ، الله ﷻ އެ ބަރަކަތް ހިދާޔަތުގެ މަގުން ހިނގުމުގެ ތައުފީޤުދެއްވައި ސަލާމަތްކުރާ ނިޢުމަތްދެއްވި މީހުންނެވެ.[45]

އަދި ދަންނާށެވެ! ޔަހޫދީންނަކީ، ބައްޔެ އެނގި ތިބެގެން ބައްޔެ ޙައްޤުދޫކޮށްލި ސަބަބުން، الله ﷻ ގެ ކޯފާ ބައެއްގެ މައްޗަށް ވީ މީހުންނެވެ. އަދި ނަސާރާއިންނަކީ، ނަސިހު ތިޔަ ބައެއްގެ މަގުން އެއްކިބާވި މީހުންނެވެ. އެއީ، عِيسَى عليه السلام އާ ދުރު ކަނޑައެޅި ބާއްޖަވެރިން މަގުތުރުވެއްޖައި އެބައިމީހުން ވާތީއެވެ. ވީމާ، އެ ބައެއްގެ މަގުކަން، ރިބަ إِلٰهُ ކުރާފައްވި ޙައްޤުއިންނާއި، ރިބަ إِلٰهُގެ މަގުން އެއްކިބާވެ މަގުތުރުން ނަސީހަތްތެރިންގެ ދުރުގައި، އަމާން ނުކުރައްވާނދޭވެ!

44- سُورَةُ النِّسَاءِ: 69
45- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي

އަދި އެ ދުޢާއިމީންނާ އެއްގޮތްވެގަނެގެން އުޅޭ މީހުންގެ ތެރޭގައި ވެސް އަޅުގަން
ނުލައްވާނދޭވެ! 46

الْإِمَامُ أَحْمَدُއާއި، الْإِمَامُ ابْنُ مَاجَةއާއި، މި ދެ އިމާމުން ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘެއްގައި
ވެއެވެ. رَسُولُ اللهِ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «مَا حَسَدَتْكُمْ الْيَهُوْدُ عَلَى شَيْءٍ، مَا حَسَدَتْكُمْ
عَلَى السَّلَامِ وَالتَّأْمِينِ»47 މާނައީ: "ޔަހޫދީން އެކަކު އަނެކަކާ ސަލާމްކޮށް އުޅުމާއި،
سُورَةُ الْفَاتِحَة ކިޔުމަށްފަހު އާމީން ކިޔައި އުޅުމެވެ، ޔަހޫދީން ދެކެ ޙަސަދުވެރިން
ޙަސަދަވެރިވާ ވަރަށް، އެހެން އެއްވެސް ކަމެއްގައި ޔަހޫދީންގެ މުއުމިނުން
އެބައިމީހުން ޙަސަދަވެރިވެއެއް ނުވެއެވެ."

﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ
وَلَا الضَّالِّينَ﴾ 48 މި ދެއާޔަތަކީ، މުސްލިމުންގެ ހިތްތަކުގެ ޝިފާއެވެ. މި ދެއާ
ޔަތުން ބައްޔަށް އިންސާނުންނަށްދެއްވި ޝިރުކުކަމާއި، ކުފުރުވުމުގެ ބަލިތަކުން ޝިފާދެއެވެ،
އެ ތަކަ އެންމެހައި ކަންކަމުން މީހާ ސަލާމަތްކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި، اللهُ ﷻ ގެ
އަޅުގަނޑުމެން، މި ދެއާޔަތުން، އެ إِلٰهُ އެންގެވުމުން، އަދި ސާބިތުވުމަކީ،
އަޅުގަނޑުމެން، اللهُ ﷻ ދެއްވައިދެއްވާ އެންމެ ބޮޑު ނިޢުމަތަކީ، އިސްލާމް ދީނުގެ
ތެދުމަގު ކަމެވެ. ކަން މިހެން ހުރިހާ އެކު، ބައްޔާ ޓަކައިކަން ދުނިޔޭގަން،
ބައްޔަށް ތަޤްވާވެރި ބަލި، ތެދުމަގު ލިބުން އެންމެ މުހިއްމު ކަމަކަށް ބޭނުން ވެއެވެ.
ހަމަކަށަވަރުން، ތަސްދީޤުކުރުމާއި، ނަމާދުތަކުގައިވެސް، ފަހު، ބައްޔާގެ މަގުގައި
އެންމެ ބޮޑަށް ސާބިތުވެގަތުމަށް ތިބުމަށް، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ ސުންނަތަށް ތަބާވުމެވެ.

46- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
47- مُسْنَدُ الْإِمَامِ أَحْمَدَ وَسُنَنُ الْإِمَامِ ابْنِ مَاجَة
48- سُورَةُ الْفَاتِحَة: 6-7

އަދި، الله ﷻ ދުއްސުންގެއްވި އަސްމާއުލްޙުސްނާގެ ޞިފަތްތަކާއި، އަސްމާއުލްޙުސްނާއިން، އެ إِلٰه ދެއްވައިފައިވާ މަޤާމުގެ މަތިވެރިކަން ވެސް، މި އާޔަތުން ރަނގަޅަށް އެނގި ސާބިތުވެއެވެ. 49

ދަންނާށެވެ! މި ސޫރަތް ކިޔަވައި ނިމުމުން، آمين ކިޔުމަކީ މުސްތަޙައްބު ސުންނަތެކެވެ. މާނައީ: އޭ اللهއެވެ! މި އަޅުގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވާނދޭވެ! އަދި ދަންނާށެވެ! آمين: މިއީ، سُورَةُ الْفَاتِحَةُގެ އާޔަތެއް ނޫން ކަމުން، ހުރިހާ ޢިލްމުވެރިންގެ އިއްތިފާޤުވެވަޑައިގެންފައި ވާތީ، سُورَةُ الْفَاتِحَة ނިމޭ ތަނުގައި، މުޞްޙަފުގައި آمين ނުލިޔުއްވައެވެ. 50

الله ﷻގެ ވާގިފުޅާ ތައުފީޤުން، سُورَةُ الْفَاتِحَةُގެ ތަފްސީރު ލިޔުމަން އަޅުގަނޑު ކަސްމުމުކަމަ މިންވަރަށް ފުރި ނިމުނީއެވެ. ދެން، މި ފަހަތުން سُورَةُ الْبَقَرَةُގެ ތަފްސީރު ލިޔުމަށެވެ. ފުރިހަމަކުރުމުގެ ތައުފީޤު ދެއްވާނީ ވެސް، އެ إِلٰهއެވެ.

الله ﷻގެ އެގޮތަށްތަކުން، ހިދާޔަތު ދެއްވައިގެން އިސްލާމް، އެ ޤުރުއާނާއި ބަރަކާތްތަކާއި، އިޙްސާނާއި ވަރަށް ގިނަ ރަޙްމަތް، ބަރަކާތް، އެ ޤުރުއާނާއި ކަމުން ހިތުގެ ގޮތް ތަޤްވާ، އެންމެހައި މުސްލިމުން ހުރިހާ މުއުމިނުންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނީއެވެ!

އާމީން!

49- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
50- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

رَسُولُ اللهِ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ.

(خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ) މާނައީ: "ތިޔަބޭފުޅުންގެ ތެރެއިން، އެންމެ ހެޔޮ މީހަކީ، ޤުރްއާން އުނގެނި އަދި އުނގަންނައިދޭ މީހާއެވެ." އަދިވެސް ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ.

(مَنْ عَلَّمَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، كَانَ لَهُ ثَوَابُهَا مَا تُلِيَتْ) މާނައީ: "اللهُ ﷻ ގެ ފޮތުން އާޔަތެއްގެ މިންވަރު ވެސް އުނގަންނައިދިނީ މީހަކަށް، އެ އާޔަތް ކިޔަވާހައި ހިނދަކު އެ ކަމުގެ ޘަވާބު ލިބިލިބިހުންނަހުއްޓެވެ."